

II

Snem Slovenskej republiky 1940

I. volebné obdobie.

4. zasadanie.

Tesnopisecká zpráva

o 51. zasadnutí Snemu Slovenskej republiky
v Bratislave v utorok 26. novembra 1940.

O b s a h :

	Strana:
Oznámenia predsedníctva:	
Otvorenie zasadnutia	3
Ospravedlnenie neprítomnosti	3
Dovolenky	3
Došlé nariadenia s mocou zákona	3
Rozdaná tlač	3
Prerušenie zasadnutia	3
Znovuotvorenie zasadnutia	3
Vyhlásenie predsedníctva o budúcom zasadnutí	35
Zakľúčenie zasadnutia	35

Program :

1. Zpráva kultúrneho a rozpočtového výboru o vládnom návrhu zákona o ľudových školách	4
Reč zpravodajcu Hancku	4
Reč zpravodajcu Husárka	6
Prikročenie k rozprave	9
Reč ministra Siváka	9
Reč poslanca Horáka	13
Reč poslanca Čarnogurského	16
Koniec rozpravy	20
Pozmeňovací a doplňovací návrh poslanca Dr. Ing. Zatku a spolovníkov	20
Predseda pre formálne nedostatky nedáva hlasovať o návrhu	20
Zpravodajcovia sa zriekli záverečného slova	20
Prvé hlasovanie o návrhu	20
Prijatie návrhu prvým hlasovaním	20

~~11/2~~

Druhé hlasovanie o návrhu	20
Prijatie návrhu druhým hlasovaním	21
2. Zpráva ústavno-právneho výboru o vládnom návrhu zákona o trestných činoch proti štátu	21
Reč zpravodajcu Dr. Hudca	21
Prikročenie k rozprave	26
Reč poslanca Dr. Hufku	26
Reč poslanca Esterházyho	29
Koniec rozpravy	32
Záverečné slovo zpravodajcu Dr. Hudca	32
Prvé hlasovanie o návrhu	32
Prijatie návrhu prvým hlasovaním	32
Druhé hlasovanie o návrhu	32
Prijatie návrhu druhým hlasovaním	32
3. Zpráva národnohospodárskeho a rozpočtového výboru o vládnom návrhu zákona o daňových úľavách pre investície	32
Reč zpravodajcu Beňáka	32
Reč zpravodajcu Martvoňa	33
Rozprava odpadá	34
Prvé hlasovanie o návrhu	34
Prijatie návrhu prvým hlasovaním	34
Druhé hlasovanie o návrhu	35
Prijatie návrhu druhým hlasovaním	35
Príloha	36

Zasadnutie otvorené o 10. hod. 31. min.

Prítomní:

Predseda: Dr. **Sokol**.

Podpredsedovia: Dr. **Mederly**, Dr. **Opluštil**.

Zapisovatelia: **Germuška**, **Husárek**.

45 poslancov podľa listiny o prítomnosti.

Členovia vlády: Dr. **Pružinský** a **Sívák**.

Za Najvyšší účtovný kontrolný úrad: predseda **Šebej**.

Z kancelárie Snemu: I. tajomník Snemu Dr. **Foltin** a II. tajomník Snemu Dr. **Čelko**.

Predseda Dr. **Sokol** (cengá).

Otváram 51. zasadnutie Snemu Slovenskej republiky a zisťujem, že Snem je schopný sa usnášať.

O s p r a v e d l n e n i e n e p r í t o m n o s t i .

Svoju neprítomnosť ospravedlnili páni poslanci **Štefan Danihel**, Ing. **Franz Karmasín**, **Koloman Horníš** a Dr. **František Orlický**.

D o v o l e n k y .

Dovolenku žiada do 26. decembra 1940 pán poslanec **Štefan Danihel** pre chorobu.

Navrhujem v smysle § 2, ods. 4 rokovacieho poriadku, aby Snem žiadanú dovolenku udelil.

Kto súhlasí s týmto návrhom, nech zdvihne ruku.

(Deje sa.)

Návrh je prijatý.

D o š l é n a r i a d e n i a s m o c o u z á k o n a .

Pán predseda vlády v smysle § 44, ods. 3 Ústavy predložil Snemu tieto nariadenia s mocou zákona:

I. tajomník Snemu Dr. **Foltin** (číta):

zo dňa 8. novembra 1940, číslo 291 Sl. z. o zastavení štátneho príspevku k dôchodkom z verejnoprávneho poistenia Židov,

zo dňa 8. novembra 1940, číslo 294 Sl. z. o zálohovom vyplácaní výpomoci na dôchodky z verejnoprávneho poistenia v Belgicku a vo Francúzsku,

zo dňa 18. októbra 1940, číslo 295 Sl. z. o zákaze rituálnych porážok a o povinnosti omračovať niektoré zvieratá pred zabitím.

Predseda Dr. **Sokol**:

Tieto nariadenia s mocou zákona pridelujem výboru ústavno-právneho.

R o z d a n á t l a č .

Na dnešnom zasadnutí sa rozdala táto tlač:

Tesnopisecká zpráva o 50. zasadnutí Snemu Slovenskej republiky.

Zpráva kultúrneho a rozpočtového výboru o vládnom návrhu zákona o ľudových školách.

Zpráva ústavno-právneho výboru o vládnom návrhu zákona o trestných činoch proti štátu.

Zpráva národohospodárskeho a rozpočtového výboru o vládnom návrhu zákona o daňových úľavách pre investície.

Vládny návrh zákona o Slovenskom leteckom sbore. Návrh pridelujem výboru brannému, ústavno-právncmu a rozpočtovému.

Predseda Dr. **Sokol** (cengá):

Prerušujem plenárne zasadnutie Snemu do 1/2 12. hodiny.

(Zasadnutie bolo prerušené o 10. hod. 37. min. Znovuotvorené bolo o 12. hod. 25. min.)

Predseda Dr. **Sokol** (cengá):

Otváram prerušené zasadnutie a zisťujem, že Snem je schopný sa usnášať.

Začneme rokovať o 1. bode programu ktorým je:

1. Zpráva kultúrneho a rozpočtového výboru o vládnom návrhu zákona o ľudových školách.

Zpravodajcom za výbor kultúrny je pán poslanec Anton **Hancko** a za výbor rozpočtový pán poslanec Vojtech **Husárek**.

Udeľujem slovo zpravodajcovi za výbor kultúrny pánu poslancovi **Hanckovi**.

Zpravodajca **Hancko**:

Slávny Snem!

Vláda republiky predložila Snemu návrh zákona o ľudových školách. Týmto zákonom bude náš školský problém riešený v samých základoch.

Slovenský národ o svoju ľudovú školu bojoval cez dlhé desaťročia.

Ľudové školy ani za maďarskej éry, ani v bývalej Česko-Slovenskej republike neboly povolané slúžiť slovensko-národným záujmom. Boly postavené do služby odnárodňovacej. Slovenské dieťa národu odcudzovaly a získavaly ho pre cudzie, protislovenské záujmy. Máme pevnú nádej, že uzákonením tejto osnovy vraciame národu i školu i učiteľa a že vrátením školy aj jej učiteľov vraciame národ vlastne sebe samému.

Želarím nášho zákonodarného sboru je, aby staré a vrúcne túžby slovenského národa: — mať svojškú, rýdzoslovenskú školu, akú slovenské dieťa podľa prirodzenej a svojráznej národnej mentality potrebuje — sa týmto zákonom všeobecne splnily.

Pri tvorení tohto zákona predložil si zákonodarca tieto otázky:

1. Čo je cieľ tohto zákona? Odpovedal:

V zašlých časoch národnej poroby a nevoľnosti do cudzích služieb postavenú školu a národu odcudzeného učiteľa postaví do služieb národa a štátu.

2. Pre koho máme zabezpečiť slovenskú ľudovú školu? Odpoveď:

Pre dieťa slovenskej rodiny, pre dieťa slovenského národa.

3. Akú školu treba zaistiť pre slovenské dieťa?

Slovenská rodina je kresťanská a národ slovenský je národom tiež kresťanským, pre dieťa slovenskej kresťanskej rodiny a pre dieťa slovenského kresťanského národa treba preto zabezpečiť slovenskú kresťanskú školu. (*Potlesk.*)

Preto, že slovenský národ pozostáva z príslušníkov dvoch kresťanských cirkví, z časti katolíckej (80.6%) a z časti evanjelickej (14.6%), slovenskému katolíckemu dieťaťu treba dať slovenskú katolícku školu s katolíckym učiteľom, slovenskému evanjelickému dieťaťu slovenskú evanjelickú školu s evanjelickým učiteľom.

Prirodzenú, nefalšovanú národnú výchovu slovenského dieťaťa usiloval sa zákonodarca týmto spôsobom zaistiť. Snažil sa zabezpečiť takto aj svojrázny vývin slovenského národného ducha.

Ale v našom štáte spolužijú s nami aj inonárodné skupiny obyvateľstva, týmto zákonom bude preto postarané aj o ich školy, o ich výučbu a výchovu.

Zákonom o ľudových školách zabezpečuje sa teda výchova a výučba dieťaťom obyvateľstva celého slovenského štátu. Je to úloha vznešená ale aj ťažká.

Za túto veľkú starostlivosť kladená je požiadavka, žeby výchovou a výučbou pestovaný bol duch vernosti k slovenskému štátu a žeby každá náboženská i národná složka obyvateľstva stala sa lojálnou spolupodovateľkou a ochrankyňou slovenského štátu.

Zato, že sa táto významná a v skutočnosti epochálna osnova zákona dostala korečne na stôl nášho Snemu, vďaka patrí nášmu prezidentovi Dr. Jozefovi Tisovi, našej vláde na čele s Dr. Vojtechom Tukom, lebo spoločným snažením dopomohli realizovať toto historické dielo nášho ministra Jozefa Siváka, ktorý neúnavnou horlivosťou a starostlivosťou — zabezpečiac súladnú spoluprácu a dohodu štátu s cirkvami, tiež s inonárodnými skupinami a s učiteľskými organizáciami — túto osnovu k všeobecnej spokojnosti pripravil. (*Potlesk.*)

Doterajší základný zákon o ľudových školách zák. čl. XXXVIII/1868 neposkytoval ani jednotnú ideovú líniu, ani jednotnú finančnú základňu. Týmto zákonom zaviedie sa náprava legislatívnu reformou celej štruktúry ľudového školstva.

Hlavnou zásadou tohto zákona je zásada racionality, aby v daných finančných možnostiach dosiahnuť sa mohlo čo najviac škôl najvyššej organizačnej úrovne.

Abý i zásada racionality, i princípy nábožensko-mravnej a národnej výchovy

uskutočnené byť mohli, potrebné bude vy-
tvoriť:

1. jednotný druh obligatórnej ľudovej školy cirkevnej vo veľkej väčšine politických obcí;

2. obecné ľudové školy, ako školy spoločné pre príslušníkov viacerých konfesií v obciach, v ktorých je občianstvo složené tak, že školopovinní príslušníci patričných konfesií nedosahujú kvalifikovaný počet, potrebný pre zriadenie osobitnej cirkevnej školy;

3. vhodnú finančnú základňu pre budovanie a udržiavanie ľudových škôl prenese-
ním hradenia vecného nákladu na politické obce a hradenia osobného nákladu na štát.

Zásada racionality uplatňovať sa bude aj zriadením školských obvodov a spoločným vyučovaním detí vo vyšších triedach z viacerých škôl.

Navrhované reformy budú mať za následok toto:

1. zjednodušenie štruktúry ľudových škôl, čo sa týka ich rázu, vytvorením iba dvojakých, t. j. cirkevných a obecných škôl na miesto doterajších trojakých, t. j. obecných, cirkevných a štátnych škôl;

2. podstatné zvýšenie organizačnej úrovne ľudových škôl zmenšením počtu doterajších škôl jednotriednych a dvojtriednych;

3. zaistenie spoľahlivej finančnej bázy ľudového školstva tak, že:

a) osobné výdavky bude hradíť štát, a tak zmizne doterajšia neistota cirkevných učiteľov pri vyplácaní ich náležitostí finančne slabými udržiavateľmi cirkevných škôl,

b) vecné výdavky budú hradíť obce a štát bude na ne prispievať subsidiárne v tých obciach, ktoré sa uznajú za finančne slabé;

4. zaistenie jednotnej personálnej politiky na ľudových školách tak, že učitelia ako verejní zamestnanci s právami a povinnosťami štátnych zamestnancov budú podliehať jednotným služobným a platovým ustanoveniam, budú sa môcť podľa zújmov služby prekladať a bude sa môcť aj jednotne regulovať prílev učiteľského dorastu.

Prípravovaná osnova pamätá na to, aby sa premena doterajších škôl na školy podľa tejto osnovy uskutočnila s rešpektova-

ním všetkých cirkevných a miestnych záujmov, a preto má i ustanovenia o odôvodnených výnimkách zo všeobecných ustanovení, týkajúcich sa zriaďovania škôl.

Osnova povinnosť hradenia osobných výdavkov ľudových škôl z doterajších udržiavateľov prenáša na štát, preto je prirodzené, že musí pamätať i na potrebnú ingerenciu štátnej správy na spravovanie celého ľudového školstva. Táto ingerencia pri cirkevných školách javí sa najmä pri zaplňovaní učiteľských miest, pričom však pamätá sa i na zaistenie záujmov cirkvi tým, že sa im dáva také paritné zastúpenie v personálnej komisii, aké pôvodná osnova navrhovala v komisiách disciplinárnych a kvalifikačných. Doterajší udržiavatelia musia školské objekty naďalej ponechať školským cieľom a odovzdať svoje finančné prostriedky, určené výlučne na ciele ľudových škôl (príjmy z fondov, základín atď.).

Konečne osnova pamätá aj na potrebnú účasť štátom uznaných cirkví pri dozore nad školami, pri vydávaní učebných osnov a cirkevných učebníc.

Slávny Snem! Osnova má 34 paragrafy. Kultúrny výbor rokoval o tejto osnove na zasadnutiach v dňoch 22. a 29. októbra, 13. a 14. novembra tohto roku.

Výsledkom prác výborov sú nasledovné dôležitejšie zmeny a doplnky:

Paragraf 1 bol doplnený novým odsekom o skrátenom označovaní Ministerstva školstva a národnej osvety, následkom čoho tento paragraf má 5 odsekov.

Paragraf 4 bol pozmenený takto:

V ods. 2 výbor zmenil poslednú vetu tak, že pobočky budú mať samostatnú pedagogickú správu.

Ods. 3 výbor doplnil vetou, vloženou medzi pomlčky.

Ods. 4 je doplnený ustanovením o šesťročnom období súpisu školopovinných detí a určení šesťmesačnej lehoty na vyhlásenie výsledkov súpisu.

Ods. 6 je preštylizovaný tak, aby zákon zbytočne neobmedzoval možnosti osobitných opatrení.

Paragraf 19 bol pozmenený takto:

Ods. 2 v štylizácii prijatej vo výbore presnejšie formuluje podmienky zákazu užívania učebníc.

V ods. 3 posledná veta je novým ustanovením, ktoré je podľa mienky kultúrneho výboru potrebné:

Paragraf 22, ods. 1 a tomu primerane i ďalšie časti textu, kde sa nachodí slovo „správca“ pozmenil výbor v tom smysle, že názov „správca“ nahradil názvom „riaditeľ“ a takto zmenený odsek doplnil ustanovením, že riaditeľa menuje Ministerstvo na návrh personálnej komisie [§ 26, ods. 3, písm. a)].

Paragraf 26, ods. 3, písm. a) výbor celkom prepracoval vzhľadom na kreovanie personálnej komisie, ktorá je voči pôvodnému návrhu v osnove novotou. Bod f) tohto odseku pôvodnej osnove bol vynechaný.

Ods. 4 výbor prispôbil zmene, ktorá nastala uzákonením inštitúcie personálnej komisie.

Ods. 5 je novotou, pojatou do osnove v záujme úplnosti.

Paragraf 34 bol pozmenený v tom smysle, že zákon tento nadobúda účinnosti 1. januára 1941.

Kultúrny výbor odporúča Snemu osnovu vládneho návrhu zákona prijať v znení, ktoré pripravil a slávnemu Snemu predkladá. (*Potlesk.*)

Predseda Dr. Sokol (*cengá*):

Udeľujem slovo zpravodajcovi za výbor rozpočtový pánu poslancovi **Husárkovi**.

Zpravodajca **Husárek**:

Slavny Snem!

Vládny návrh zákona o ľudových školách je mimo ústavného nášho zákona o Ustave Slovenskej republiky jeden z najdôležitejších, akých dosiaľ Snem prejednával. Od úrovne ľudového školstva závisí nielen kultúrna, ale politická i národná vyspelosť ľudu, lebo kým iné školstvo zachytí len istú čiastku, pomerne malú čiastku občianstva, ľudové školstvo vplýva na najširšie vrstvy.

Pred rokom 1868 starala sa o ľudový chov výlučne len cirkev, následkom čoho ľudové školstvo bolo inštitúciou cirkevnou, kde sa vychovávala mládež zvlášť pre úkony náboženské a len popri tom sa vyučovalo na školách predmety laické. Neskoršie francúzske osvietená doba túto prax chcela obmätiť a dožadovala sa toho, aby záujem na školstve mal v prvom rade štát, aby sa tam vyučovalo predmetom laickým v prvom rade. Konečne prišlo prvé akési zákonité usporiadanie tejto otázky roku

1777 vynesením školského poriadku pod názvom „Ratio Educationis“. V histórii nášho ľudového školstva toto bola prvá etapa, ktorá už niečo presného určila. Podľa toho politické obce i mestá boli povinné vydržiavať i zriaďovať školy, ďalej postarať sa o zariadenie, učebné pomôcky, o osobný náklad a o všetko to, čo so školstvom vôbec súviselo. Správu školy ale mohla mať v rukách len cirkev. Na základe toho všetky farchy, ktoré znášaly obce boli urobené vždy v prospech cirkevného školstva. Kanonické vizitácie zachytily stav, ako bola škola udržiavaná, kto a ako platil učiteľa a podobne. To isté robily neskoršie za doby Bachovej takzvané školské fassie, (*Schulfassion*). Tieto zápisnice boli potom jedinou listinou, z ktorej vyplývaly zákonité nároky učiteľa na plat. V nich máme základ pre vokátory a pre neskoršie dôchodkové zápisnice. Z týchto listín vieme, že obce, ako také, často presunuly svoje povinnosti na jednotlivcov, menovite na rodičov detí, ktoré školu navštevovaly. Dočítame sa z nich, že napríklad kurivo pre učebňu donášaly si deti denne v podobe polienok. Deti si zametaly a vykonávaly všetky potrebné práce. Podľa toho režijný paušál bol asi minimálny. Zariadenie školy bolo podľa nášho dnešného merítka primitívne, pozostávalo z niekoľko dlhých lavíc na stene visela tabuľa a obrazy, hlavne biblické a prírodovedné. Žiaci mali tabuľku s kameňom, ktorá, keď sa prv nerozbila, poslúžila všetkým deťom v rodine, ďalej šlabikár, čítanku a katechizmus. Písanky už boli vzácnosťou, perká pristrohával pán učiteľ z brka, ktoré obyčajne žiaci priniesli do školy.

Plat učiteľa pozostával hlavne z pozemkov a z iných naturálií. V hotovosti dostával len niekoľko zlatých. Slobodný učiteľ často sa živil tak, že každý deň u iného občana dostával stravu. Občania platili učiteľa tým, čo sami mali. Roľu mu obrobili, líku skosili, drevo doviezli i porúbali. Bežným platidlom bol chlieb, strukoviny, víno, kura, seno, konope, ľan a podobné. Záviselo to od toho, kde sa čo dorábalo, aký to bol kraj. Za to všetko učiteľ potom cirkvi a občanom slúžil, ako najlepšie vedel. Bol učiteľom a organistom, notárom i zvonárom, piekol oblátky a opatroval štepnicu, slovom robil, čo vedel a v čom jeho prácu potrebovali. Pri takomto všestrannom zamestnaní učiteľa často vlastne ani nebolo

určené, ktorý plat za ktorú funkciu dostával, z čoho potom v neskorších dobách vzniklo mnoho neprijemností. Vo vokátore boli uvedené na jednej strane jeho dôchodky, na druhej povinnosti a tým celá záležitosť bola na tú dobu v úplnom poriadku.

Nám, občanom a učiteľom 20. storočia, treba len obdivovať tú zašklú dobu tých malých a neznámych mužov, či už z radov cirkevných činiteľov a či z radov toho úbohého učiteľstva, ktorého dnešné generácie už len zo zlých vtipov poznajú. Keby nemali inej zásluhy, stačí i tá, že oni sa pričínili, aby náš ľud v tom jeho veľkom utrpení zachoval si aspoň jazyk svojich otcov, aby sme mohli my, ich potomkovia žiť slobodným národným a štátnym životom.

Za sto rokov po vynesení úpravy Ratio Educationis, po vyrovnaní sa Maďarov s Dynastiou v roku 1868 prišiel známy a dodnes platný zákonný článok XXXVIII/1868, ktorým minister kultu a výučby barón Jozef Eötvös veľký a smelý zásah urobil do jestvujúceho poriadku. Ako čiastočné doplnky nasledovali neskoršie ďalšie zákony. Tak napríklad Apponyiovský zákon z roku 1907, na ktorý národnosti, cirkevné vrchnosti a cirkevní učители bývalého Uhorska bez rozdielu len s ťažkým srdcom spomínajú.

Keď mám ostať pri kritike týchto zákonov len s hľadiska rozpočtového, pripomením v krátkosti, že i všetky ďalšie zákony v miestnych dôchodkov i naďalej ponechávajú naturálne ako tpeňé platič'o. Bola, pravda, vylícená podmienka, že len vtedy, keď sa ony budú vyberať bez účasti učiteľa. Boly miesta, kde školské stolice alebo patriční činitelia cirkevných obcí sbierku naturálií previedli. Inde zas podnes je zachovaný zvyk, že si to učiteľ sám vyberá alebo občania mu naturálne do domu prinášajú.

Dnešnému učiteľovi a i dnešnej verejnosti sa zdá, že to byly nemožné pomery a učiteľský stav hlboko ponižujúce. Nie je tomu, pravda, tak. Na tú dobu to bolo celkom božné, veď i kňaz žil z podobného dôchodku. Tieto dôchodky sa zachovaly na mnohých miestach podnes.

Keď návrh zákona raz navždy škrtá všetky miestne učiteľské dôchodky, nechráni tým len učiteľa, ale hlavne občanov. Kto pozná spôsob vyberania naturálií, či je

to už učiteľ alebo poplatník, oddýchne si, keď dnešný stav prestane. Z verejných zamestnancov mimo farára, cirkevný učiteľ bol jediný, ktorý svoj zaslúžený plat takto si bol nútený vyberať.

Miestne dôchodky všetkého neštátneho učiteľstva na ľudových školách činia 6,939.514 korún. Tento obnos treba vziať do rozpočtu a nastane pokoj medzi učiteľom a občanmi, čo sa platu týka. Mimo miestnych dôchodkov na základe Apponyiovského zákona z roku 1907 školská stolica na učiteľa dostávala i takzvanú plat dopĺňujúcu štátnu podporu do tej výšky, ako keby bol pôsobil za tých istých okolností na štátnej škole. V Česko-Slovenskej republike túto štátnu podporu na platy cirkevného učiteľa dával štát vo forme preddavkov a tak hrozila obava, že vláda preddavky raz zastaví a nebude z čoho platiť cirkevných učiteľov. Ako vidíme, odstraňuje sa neistota i na tomto poli.

Položka druhá tohto výkazu na seba berie i náklad za vyučovanie náboženstva ako povinného predmetu. Dosiaľ to bolo tak len na štátnych školách. Učiteľ náboženstva, takmer výlučne akademicky vzdelaný človek-kňaz, za jednu vyučovaciu hodinu dostane Ks 5.70. Je to odmena skromná, však lepší, kvalifikovaný robotník i bez akademického vzdelania si vie toľko zarobiť. Dnešný náklad odmiem za vyučovanie náboženstva na štátnych ľudových školách za 3615 tried robí Ks 1,962.527 ročne. Podľa osnovy v budúcnosti mali by sme spolu 7924 tried. Prepočítajúc náklad na všetky triedy, javí sa zvýšenie proti terajším výdavkom o Ks 1,622.543.

Položkou tretou je cestovné za vyučovanie náboženstva, ktoré činí dnes na štátnych ľudových školách za 3615 tried Ks 720.215. Zvýšený náklad na cestovné bol prepočítaný približne ako tretina zvýšeného nákladu na odmeny, to jest Ks 529.189.

Položka štvrtá. Riaditeľské prídavky zo štátnej pokladnice dostávali dosiaľ len správcovia štátnych ľudových škôl. Neštátni správcovia s nárokmi boli odkázaní na udržiavateľa školy. Keď bolo z čoho, udržiavateľ im to vyplácal, keď neboly peniaze, nastaly spory prípadne súdy. Zvýšený náklad by činil Ks 1,710.665. Tu treba vedieť, že základný riaditeľský prídavok činí ročne 600 korún, teda 50 korún mesačne, k tomu sa ešte za každú i prvú triedu pripô-

číta ročite 150 korún do najvyššieho počtu šesť tried. Teda napríklad na 15-triednej škole má správca práve tak vysoký riaditeľský prídavok ako na 6-triednej škole.

Ďalšie štyri položky vo výkaze sú celkom normálne potreby, nedržím za potrebné o nich hovoriť obsérnejšie.

Položka deviata. Substitúcia literých učiteľov znamená zas značnejšie zvýšenie nákladu. Niekoľkoročný priemer tejto položky na štátnych ľudových školách ukázal, že náklad na substitúciu činí ročne 3.5% osobného nákladu štátneho učiteľstva. Keď ale berieme do úvahy dnešný stav učiteľstva že niet toľko učiteľov ako v minulosti bolo, že nečaká toľko dorastu na umiestenie hoci i len na 2, 3 mesiace, pridáme k reálnej číslici, ktorá je Ks 1,360 475.

Ďalšia položka je zvýšený náklad na rehoľných učiteľov, ktorým návrh zákona priznáva služobné platy ako svetským učiteľom lebo dosiaľ dosahujú plat najvyš 1. stupňa. Podľa dnešného stavu máme 126 rehoľných učiteľov slovenských, maďarských, ruských a 9 rehoľných učiteľov remeckých. Pri zvýšení nákladu za priemer sa berie 4. stupeň platový. Medzi 1. a 4. stupňom je rozdiel Ks 5400, čo po násobení počtom rehoľných učiteľov dáva zvýšený náklad Ks 729.000.

Nemocenské a penzijné poistenie zvyšuje sa o Ks 1,104.088. Dovoľujem si pripomenúť, že na nemocenské a penzijné poistenie podľa zákona polovicu platí zamestnávateľ a polovicu zamestnanec. Udržovatelia neštátnych škôl svoju polovicu obyčajne neplatili a tak bola presunutá i tá čiastka na učiteľov. Teraz sa im tu majú usporiadať pomery následkom toho, že po platnosti tohto zákona zamestnávateľom všetkého učiteľstva bude štát.

Úbytok na doterajších príjmoch je v tom, že od účinnosti tohto zákona štát nebude môcť vyberať penzijné príspevky za neštátnych učiteľov od udržovateľov škôl, keďže sám bude zamestnávateľom všetkých. Za jedného učiteľa platil udržovateľ ročne Ks 240. Za 4703 neštátnych učiteľov to činí Ks 1,128.720.

Pri týchto rôznych výdavkoch a úbytku máme vo výkaze i úsporu. Židovskí učitelia nebudú dostávať viacej platy alebo plat dopĺňajúce štátne podpory zo štátnej pokladnice. Osobný náklad na židovské lu-

dové školy činil Ks 1,798.602. Ďalšia úspora plyní zo sníženého stavu tried a je vyčíslená Ks 645.480.

Prehľad nákladu nám vyказuje ešte i nové príjmy a to na farchu učiteľstva. Je to náhrada za naturálne byty neštátnych učiteľov; Ks 771.200.

Keď teraz všetky tieto rubriky osobného nákladu urovnáme, totiž keď nový výdavok pripočítame, úspory odpočítame, vyjde nám cifra Ks 13,204.507. O tento obnos treba zvýšiť podľa osnovy osobný náklad na ľudové školstvo.

A teraz prejdeme na náklad vecný. Rezort Ministerstva školstva a národnej osve-ty zistil, že celková bežná režia všetkých ľudových škôl činí Ks 24,344.662. Na úhrade tejto sumy mali účasť štátna školská správa Ks 4,168.713, krajina trojročný priemer príspevkov na rozpočtové schodky Ks 6.221.010 a miestni činitelia zbytok, to je okružle Ks 14,000.000. Pretože i za príspevia štátu a krajiny trpely školy nedostatkom a udržovatelia sa zadlžovali, bude treba, aby štát prispieval na bežnú reziu aspoň sumou, ktorú dosiaľ dával on sám a krajina. Čisté zvýšenie vzhľadom na dosiaľ zaistený štátny náklad je obnos, ktorý dávala krajina, to jest Ks 6,220.000. Pri tejto položke dovolil by som si poukázať na hospodárenie režijným paušálom na štátnych a na neštátnych ľudových školách.

Štátne školy, na ktorých vyplácala štátna školská správa režijný paušál, dostávaly patričnú čiastku v prvých dňoch každého štvrtroku. Pri tomto spôsobe škola mala vždy peniaze a hospodársky chod školy nikdy a ničím nebol rušený. Na neštátnych školách školský rozpočet sa riadne odhlasoval, patričnými vrchnosťami potvrtil, zaradil sa riadne do obecného rozpočtu, ale škola potrebné peniaze veľmi neporiadne dostávala, niekedy cez dlhý čas nedostala ani haliera. Najideálnejšie by bolo, keby obce peniaze na bežný vecný náklad zasielaly daňovým úradom, a štátna školská správa reziu by vyplácala školám podľa doterajšieho osvedčeného spôsobu na štátnych školách. Pochopil som, že už o niečom podobnom uvažoval svojho času i spolok obecných a obvedných notárov. Prinajmenej bude potrebné donútiť obce, aby režijný paušál na spôsob štátnej školskej správy vyplácaly školám.

Podľa prevedeného súpisu treba postaviť, stavebne rozšíriť budovy pre ľudové školy celkovým nákladom Ks 386,000.000. Podľa 19-ročného priemeru na úhrade stavebných nákladov národného školstva participovali politické obce 39%. V tom sú i pôžičky garantované, respektíve sanované Slovenskou krajinou, ktorá čiastočne alebo úplne platila i anuity. Skutočný podiel obcí pri budovaní škôl nie je viac ako $\frac{1}{4}$ celkového nákladu. Finančný stav obcí sa nezlepšil, okrem toho dosiaľ stavaly vo väčšom počte zámožnejšie obce a teraz sú na rade chudobnejšie a úplne nemajetné, takže s väčším zaťažením obcí pri stavbách škôl, než to bolo dosiaľ, nemožno počítať. Zvýšenie štátneho príspevku pod týmto titulom by činilo spolu i na nemeckých školách Ks 24,286 700. K tomu treba pripočítať udržovací náklad, úroky a úmor pôžičiek a nájomné. Keď do ohľadu berieme ešte úbytok na doterajších príjmoch a výdavkoch, dostaneme konečnú cifru zvýšeného vecného nákladu v obnose Ks 35,024.911. Osobný a vecný náklad spolu činí úhrnom Ks 48,229.418.

Slávny Snem! Je to suma i pre štátny rozpočet úctyhodná. Rozpočtový výbor si je vedomý, že jak pánu ministromi financií, tak úspornému a kontrolnému výboru dá veľa starostí, ako vradí tento obnos do štátneho rozpočtu. Vedomí sme si i toho, že na začiatku budovania nášho štátu bez rozdielu každý rezort má neodkladné povinnosti, zvýšené výdavky. Vieme i to, že občianstvo dnes nemožno zaťažovať novými bremenami. Vzdor tomu žiadame patričných činiteľov, aby tento najpotrebnejší úsek národného života v prospech odhlasovať sa majúceho zákona priaznive riešili.

Zdravotným a pedagogickým podmienkam i potrebám vyhovujúce školské budovy, usporiadané školské pomery a možnosť dať národu vyššiu mravnú a kultúrnu úroveň, sú veci pre malý národ najcennejšie. Keď v dnešných časoch národ svojej armáde s ochotou dáva všetko, čo ona potrebuje, musí dať i to, čo žiadame pre ľudové školstvo. Chceme byť v pohotovosti dnes i v budúcnosti, aby sa náš národ nielen udržal na večné časy, ale aby dnes už vo svojom štáte dôstojne sa reprezentoval a stať si mohol do radu kultúrnych

národov, aby sme sa mohli priblížiť kultúrnej úrovni nášho veľkého spojenca.

V mene rozpočtového výboru odporúčam tento návrh zákona v plnom rozsahu prijať. (Potlesk.)

Predseda Dr. Sokol (cengá):

Teraz prikročíme k rozprave.

K slovu sa prihlásili na strane „za“ páni poslanci Horák a Černoğurský.

Ešte predtým vyžiadal si slovo pán minister školstva a národnej osvety Jozef Sivák.

Dávam mu preto slovo. (Hlučný potlesk.)

Minister Sivák:

Slávny Snem! Ctení páni poslanci!

Vláda Slovenskej republiky pojala do svojich programových smerníc ako nevyhnutný predpoklad celkového rozkvetu národného a štátneho života čo najvyššie kultúrne povznesenie občianstva.

Kultúrne povznesenie každého národa závisí najmä od dokonalého, moderného, čiže na výške doby stojaceho školstva, prispôbeného celkovej ideovej línii národa a hmotnej štruktúre štátu. Spomenuté požiadavky platia vo zvýšenej miere o školstve ľudovom, lebo ono je základom celej kultúrnej výstavby štátu.

Ak skúmame naše ľudové školstvo s hľadiska spomenutých požiadaviek, musíme priznať, že nie je na takom stupni, na akom by sme ho chceli mať. Aj bez celkovej prenikavej zákonodarnej reformy podarilo sa nám dať ľudovej škole novú kresťansko-národnú ideovú náplň, lež nemali sme možnosť povzniesť ju doteraz na úroveň, ktorá by jej zaručovala úspešné poslanie v kultúrnom živote národa a štátu. Príčinou tohto vážneho nedostatku nášho ľudového školstva je okolnosť, že jeho štruktúra je vytvorená právnym poriadkom platným v bývalom Uhorsku, ktorý vznikol v celkom odhodných ideových a štátno-politických predpokladoch.

Základný zákon o ľudových školách, čiže zákonný článok XXXVIII z roku 1868, nedal ľudovým školám ani jednotnú ideovú líniu, ani jednotnú finančnú základňu. Preto sa dostalo ľudové školstvo do situácie, v akej je. Máme veľký počet drobných škôl rozličného druhu a nízkej organizačnej úrovne.

Z terajších 3052 ľudových škôl v našom štáte je 2044 jednotriednych a dvojtriednych, čiže 67% ľudových škôl je najnižšej organizačnej úrovne. Táto nízka organizačná úroveň ľudovej školy zaviňuje nielen celkovú nižšiu úroveň vyučovania, ale aj nepomerne vyššie výdavky zo štátnej pokladnice na udržovanie škôl.

Vznik veľkého počtu drobných škôl rozličného druhu s nízkou organizačnou úrovňou v značnej miere podporoval rozdrobovací systém osídľovania obyvateľstva Slovenska v malých osadách a dedinách, no hlavná príčina spočívala v tom, že doteraz platný zákonný článok XXXVIII z roku 1868 povinnosť zakladať a udržiavať ľudové školy ukladal výlučne politickým obciam, ale právo na to poskytoval aj konfesii, ba mohol to robiť aj štát.

Obecné školy sa zakladali obyčajne tam, kde cirkevnej školy nebolo, alebo kde cirkev nepoužila toto právo, najčastejšie pre nedostatok finančných prostriedkov na udržovanie školy, ako aj tam, kde cirkev nemohla rozšíriť svoju školu pre nemajetnosť. V niektorých konfesijne nejednotných obciach vznikly obecné školy na základe §-u 26. citovaného zákonného článku ako školy s hľadiska cirkevného neutrálne. Boly to obce, v ktorých jednotlivé konfesie maly síce dosť detí pre založenie vlastnej cirkevnej školy nižšieho druhu, čiže jednotriedky a dvojtriedky, ale v záujme lepšieho školenia detí združily sa a založily spoločnú školu s vyššou organizačnou úrovňou.

Prvý druh obecných škôl vznikal teda v obciach, v ktorých cirkvi pre nemajetnosť nemohly použiť svoje právo založiť alebo rozšíriť vlastnú cirkevnú školu, hoci by si toto právo boly rady uplatnily. Tieto obecné školy vyvolaly preto nespokojnosť cirkvi najmä tam, kde vznikaly popri už existujúcich cirkevných školách a kde sa v praxi uplatňoval na ne vplyv necirkevných činiteľov. Vznik takýchto škôl motivovaly vždy ohľady finančné a nie ideové, a zavinily zhoršenie organizačných predpokladov pre školenie detí v obci.

Druhý druh obecných škôl podľa §-u 26. citovaného zákonného článku, založený na zásade vytvoriť vyšší typ školy v záujme lepšieho školenia, vyrástol z pohnutky školstvu osožnej, a preto školy

tohto druhu plnia svoje poslanie na všeobecnú spokojnosť všetkých zainteresovaných činiteľov.

Štátne školy, ktoré citovaný uhorský zákonný článok si vyhradil zakladať všade, kde to štát pokladal za potrebné, tvoria tretí druh ľudovej školy. Tento druh škôl vznikol v starom Uhorsku hlavne pre tendenciu maďarizačnú a tvorí takmer polovicu ľudového školstva.

Slávny Snem! Z tohto spôsobu vznikania ľudových škôl je zjavné, že popri pôvodných cirkevných školách štátne školy zriaďovaly sa z dôvodov štátno-politických, ktoré sú dnes už anachronizmom; obecné školy vznikaly zase prevažne bez ideových dôvodov, len z príčin finančných. Výsledok tohto rôznorodého vývinu je dnešný organizačne rozmrvený stav ľudového školstva, ktorého vysoký náklad je neúmerne jeho priemerne nízkej organizačnej úrovni a je ťažko únosný aj s finančného hľadiska štátu.

Keď hovorím o nevyhode, spojenej s nízkou organizačnou úrovňou ľudových škôl, jednotriedok a dvojtriedok, stačí mi poukázať len na didakticko-technické ťažkosti, s ktorými musí učiteľ zápasit napríklad v jednotriednej škole s ôsmymi postupnými ročníkmi, v ktorej sú všetci žiaci vo veku od 6 do 14 rokov v spoločnej učebni pod vedením jedného učiteľa.

Ale terajší stav škôl ľudových je neudržateľný aj s hľadiska veľkej disparity v technickom vstrojení, čiže v budovách, zariadení a učebných pomôckach týchto škôl, ktorej príčina spočíva v nerovnorodej finančnej sile rozličných udržovateľov škôl, vlastne uhrádzovateľov ich osobných a vecných výdavkov. Keď je škola závislá od náhodnej finančnej schopnosti udržovateľa, nemožno sa čudovať, slávny Snem, že v našom štáte sú školy, čo sa podobajú palácom, ale popri nich máme zase i také chatrné, čo sú pod dôstojnosťou kultúrneho národa a štátu. *(Výkriky: Tak je! Výborne!)* Ba sú zastrčené lazy, osady, kopanice, kde nenachádzame nijaké školy, lebo nemá ich kto postaviť. Pravda, sú to prípady veľmi zriedkavé.

Mnohí z doterajších finančne slabých nešťastných udržovateľov týchto škôl sú utisnutí na stálu hmotnú podporu štátu, lenže z doterajších nedostatočne dotovaných štátnych prameňov (vyrovňavacích

fondy) mohla sa im táto podpora poskytovať sotva do výšky 20% skutočnej potreby.

Postačí mi poukázať na prekvapujúcu skutočnosť, že nešťatní udržiavateľia škôl koncom roku 1939 dlhovali na bežnej vecnej režií vyše 3 milióny korún, na anuitách a nezaplatených úrokoch vyše 8 miliónov korún, za školské náradie a učebné pomôcky 1 milión 500 tisíc korún, teda dovedna na vecných výdavkoch okružle 12 miliónov 500 tisíc korún. V tomto stave vecí nemožno sa pozastaviť nad neutúšnym stavom nášho nešťátneho ľudového školstva a nad jeho úrovňou, ktorú ťažko porovnať s úrovňou školstva kultúrne vyspelých európskych štátov.

Za práve také zlo treba pokladať aj doterajší labilný platový základ učiteľov cirkevných a obecných ľudových škôl. Na ich platy štátna správa s roka na rok poskytuje iba nezákonné dary vo forme takzvaných preddavkov len preto, lebo učiteľský zákon číslo 104/1926 Sb. z. a n., čo týchto učiteľov platovo zrovnoprávnil s učiteľmi štátnymi, uložil všetku s týmto spojenú tarču udržiavateľom škôl, ktorí ju nevládzu z vlastných prostriedkov znášať. Udržiavovatelia osobných výdavkov cirkevných a obecných ľudových škôl často nie sú schopní svojim učiteľom vyplatiť ani takzvané miestne dôchodky, čiže časť ich služobných požitkov, ktoré hradí sú podľa platných predpisov zaviazaní. To má za následok ich súdne vymáhanie a nespokojnosť učiteľstva. Na ilustrovanie tohto neudržateľného stavu postačí uviesť, že nešťatní učiteľia do konca roka 1939 pod titulom spomenutých dôchodkov bezvýsledne vymáhali sumu Ks 2,240.617, o ktorú sa ukrátili oproti štátnym učiteľom.

Toto všetko dokazuje, páni poslanci, že náprava v našom ľudovom školstve je neodkladne potrebná a že možno ju dosiahnuť iba radikálnou legislatívnou reformou celej jeho štruktúry. *(Výkrik: Tak je!)*

Ministerstvo školstva a národnej osveety odhodlalo sa k spomenutej reforme hneď v prvých mesiacoch našej štátnej samostatnosti a pri spolupráci s patričnými cirkevnými a odbornými kruhmi pracovalo na osnove zákona o reforme celého ľudového školstva.

Hlavná zásada, ktorú si ministerstvo pri tejto reforme vytýčilo, je zásada ra-

cionality, ako to už spomenul i pán referent, poslanec Hancko, čiže v daných finančných možnostiach mať čo najviac škôl s najvyššou organizačnou úrovňou.

Spomenutá zásada a nábožensko-mravná a národná výchova vyžaduje utvoriť: jednotný druh obligatórnej ľudovej školy cirkevnej, jednotnú finančnú základňu pre budovanie a udržiavanie ľudových škôl, čo sa týka hradenia vecných výdavkov z prostriedkov obecných a hradenia osobných výdavkov z prostriedkov štátnych.

V obciach, ktorých občianstvo skladá sa z príslušníkov rozličných konfesií, čo z nich ani jedna nemá kvalifikovaný počet školopovinných detí, plánuje sa ponechať obecnú ľudovú školu ako školu neutrálnu. No, takéto školy by podľa predbežných výpočtov vykazovali iba 20% celkového počtu, kým dnes takýchto neutrálnych škôl štátnych a obecných je 48%.

Zásady navrhovanej reformy by priniesly nižší finančný náklad, ktorý sa zrejme prejaví až neskôr po splatení dlžob z minulosti a po uskutočnení v minulosti zanedbávaných investícií a podstatné zvýšenie organizačnej úrovne ľudových škôl.

Slúčiť doterajšie ľudové školy vo vyššie organizované školy, značilo by aj snížiť počet škôl, a to približne o 244. Snížiť počet jednotriednych a dvojtriednych škôl, čiže najnižšie organizovaných a menej hodnotných z terajších 2044 na 1714, značilo by oproti terajšiemu stavu sníženie o 16%. Spomenutý výsledok možno dosiahnuť:

a) slúčením viacerých škôl najnižšej organizačnej úrovne, najmä jednotriedok a dvojtriedok, a rozličného druhu škôl doteraz v jednotlivých obciach;

b) slúčením škôl nižšej a najnižšej organizačnej úrovne v blízkych obciach utvorením takzvaného školského obvodu, kde sú pre to dochádzkové predpoklady;

c) spoločným školením žiakov šiesteho až ôsmeho ročníka niektorých blízkych škôl, kde sú pre to tiež dochádzkové predpoklady.

Osnova zákona, slávny Snem, pamätá i na to, aby sa slúčovanie škôl a spoločné vyučovanie žiakov vo vyšších ročníkoch uskutočnilo rešpektovaním všetkých cirkevných a miestnych záujmov a obsahuje

aj ustanovenie o výnimkách z uvedených všeobecných zásad.

Keď osnova prenáša na štát povinnosť hradíť všetky osobné výdavky a z veľkej časti aj výdavky vecné (vo forme príspevkov finančne slabým obciam) s doterajších udržiavateľov, je zrejmé, že musí pamätať aj na potrebnú ingerenciu štátnej správy na spravovanie celého ľudového školstva. Táto ingerencia javí sa pri zaplňovaní učiteľských miest, o čom rozhodovať bude osobitná personálna komisia, složená zo zástupcov štátu a cirkví, a pri paritnom zastúpení štátnej správy v disciplinárnych a kvalifikačných komisiách.

Doterajší udržiavatelia museli by školské objekty naďalej ponechať pre školské ciele, prostriedky, určené výlučne na ciele ľudových škôl, ako príjmy z fondov, základín atď. treba odovzdať novým uhrádzateľom vecných výdavkov.

Pravda, osnova pamätá aj na potrebnú účasť štátom uznaných cirkví pri dozore nad školami, pri vydávaní učebných osnov a cirkevných učebníc.

Ak vládny návrh zákona hodnotí sa s hľadiska finančných výhod, ktoré sa so strany štátu poskytujú doterajším udržiavateľom ľudových škôl, stačí mi poukázať na tieto presvedčivé cifry:

Prevzatím záväzku hradit celý osobný náklad, zahrňujúc do toho i služobné platy doterajších cirkvami a obcami platných učiteľov, dáva štát na tento cieľ zo svojich prostriedkov oproti doterajším výdavkom o Ks 13,204.500 viac.

Pod titulom štátneho príspevku neštátnym uhrádzateľom vecného nákladu ráta sa, že štátne výdavky sa oproti doterajšiemu stavu zvýšia takto:

príspevky na vecnú režiú finančne slabým obciam 6,221.000 korún,

príspevky na stavby a udržiavanie školských budov (investície, udržiavací náklad, úroky a úmor pôžičiek, nájomné) 28,572 500 korún.

Ak sa k týmto sumám pripočíta ešte úbytok štátnych príjmov v sume 376.391 korún, ktorý nastane uzáknením osnovy, poskytne štát na ľudové školstvo okružle o 48 miliónov korún viac ako doteraz. (Potlesk.)

Slávny Snem! Táto značná, ba vysoká suma prispeje rozhodne k rozkvetu ľudového školstva a odbremení doterajších

cirkevných a obecných uhrádzateľov vecných nákladov škôl od nesmiernych záväzkov, čo ich zaťažujú, a jednota; väčšmi a väčšmi im hrozia finančnou skazou. (Výkrik: Tak je!)

Z týchto niekoľkých dát je jasné, že doterajší systém udržiavania ľudového školstva bol nezdravý, ba priamo povážlivý a že pomoc štátu, ktorú prináša vládny návrh zákona, prichádza naozaj v dvanásť hodine.

Ak vládny návrh zákona hodnotí sa s hľadiska legislatívneho, musím dôrazne konštatovať, že prináša priamo epochálnu zmenu v postoji štátnej moci k nadmieru významnému, lež doteraz nevšímavému školskému odvetviu, k neštátnemu ľudovému školstvu.

Zásahy štátnej správy do neštátneho ľudového školstva v duchu doteraz platného čisto liberalistického právneho poriadku obmedzily sa ponajviac len na pasívny a represívny výkon najvyššieho dozoru a netýkali sa jeho vonkajšieho a vnútorného usporiadania, zabezpečenia jeho skutočných finančných potrieb aktívnou pomocou štátnej moci. Povestné zásady liberalistického vládnutia „laissez faire“, „laissez passer“ umožnily síce aspoň teoreticky zakladať neštátne ľudové školy, ale neurčili ich finančnú a organizačnú základňu tak, aby sa mohly stať cennými faktormi vo výchove národa.

Dnes, keď sme liberalistické nazeranie štátu odstránili v živote hospodárskom a sociálnom, nemohli sme ho naďalej ponechať tam, kde sa najväčšmi ukazuje potreba jednotného a plánovitého vedenia, čiže v ľudovom školstve, poskytujúcom základné vzdelanie obyvateľstvu štátu.

Na rozdiel od doterajšej pasívnej účasti štátnej správy na vývoji a činnosti neštátneho ľudového školstva nastáva osnovou zákona presne vymedzená účasť štátu na vnútornom i vonkajšom spravovaní tohto školstva a na zabezpečení jeho rozvinutia so stránkou finančnej.

Kým liberalistická éra dávala neštátnym činiteľom právo pochybnej ceny zakladať ľubovoľný počet ľudových škôl s ľubovoľnou organizačnou úrovňou bez toho, žeby sa bola postarala aj o možnosť realizovať toto právo s hľadiska finančného, prichádza vláda Slovenskej republi-

ky s osnovou zákona, ktorá zavádza jednotné cirkevné alebo obecné školy iba v potrebnom počte, a to s takou organizátnou úctvou a finančnou základňou, aby vyhovovali dnešným časovým potrebám národného vzdelania, vlastne aby byly úmerné finančnej úctnosti jej udržovateľov, čiže štátu a obcí.

Pri príprave uskutočňovania tejto pre náš kultúrny život tak vysoko dôležitej reformy bolo by potrebné, aby všetci do ohľadu prichádzajúci činitelia, najmä činitelia cirkevní, prispeli tu s najväčšou pomocou. I s tomto miesta rád konštatujem, že spomenutí činitelia pre snahu vlády prejavili vzácné porozumenie, lebo správne pochopili, že všetky v osnove shrnuté predpisy majú iba jediný konečný cieľ: povzniesť ľudové školstvo a urobiť ho mocným pilierom kultúrnej výstavby Slovenskej republiky. *(Potlesk.)*

Slávny Snem! Ide nesporne o osnovu dejinného významu pre ľudové školstvo. Mimoriadne pochopenie pre osnovu páni poslanci prejavili už v kultúrnom a rozpočtovom výbore. A keď tento slávny sbor, Snem Slovenskej republiky, dá k osnove svoj súhlas a návrh zákona odhlasuje, podá novší dôkaz o svojom nevšednom porozumení pre kultúrne potreby obyvateľstva, lebo až zákon nadobudne účinnosť a uvedie sa do života, nastane skutočne nová epocha ľudového školstva. Ale je to i dôkaz, že Snem Slovenskej republiky nezdráha sa venovať ani veľmi značné sumy zo štátnych prostriedkov, keď ide o povznesenie vzdelanostnej úrovne národnej pospolitosti.

Osnova zákona, ako som už spomenul, značí úplné zrovnoprávnenie škôl a učiteľov. Prestáva teda konečne rozdiel medzi školou a školou, medzi učiteľom a učiteľom, prácou a prácou, no a plácou a plácou. Ak sme už i posiaľ žiadali od všetkých škôl rovnaký výkon, ale pritom bol jednako rozdiel medzi školami a učiteľmi, bola to nespravodlivosť, bola to krivda. Je svrchovaný čas, slávny Snem, aby sme ju odčinili.

Učiteľstvo je dnes činiteľom vážnym, vyzokodôležitým, lebo koná v škole a mimo nej prácu vzácnu a záslužnú. Učiteľia sú dnes nielen učiteľmi, ale i budovateľmi štátu. Patrí im za to uznanie a vďaka, ale i odmena. *(Potlesk.)*

Ak i popri všetkej starostlivosti a bedlivosti, páni poslanci, s akou ministerstvo s inými odbornými kruhmi na osnove pracovalo, sú proti návrhu nejaké námietky, ukáže sa najlepšie, či sú odôvodnené až zákon o ľudových školách podrobí sa najvyššiemu zákonu, čiže zákonu každodenného života a osnova bude sa vžívať. *(Poslanec Hancko: Tak je!)*

Slávny Snem! Chceme mať dobré školy a dobrých, spokojných učiteľov. Dobré školy sú požehnaním a dobrí učiteľia šťastím národa. Dal by Boh, aby národ slovenský bol v miere čo najväčšej účastný na tomto šťastí a požehnaní. *(Dlhotrvajúci potlesk.)*

Predseda Dr. Sokol *(cengá):*

Udeľujem slovo pánu poslancovi Horákovi.

Poslanec Horák:

Slávny Snem!

V mene Klubu poslancov Hlinkovej slovenskej ľudovej strany dovoľujem si prečítať toto vyhlásenie:

Dňa 24. novembra 1940 podpísaný bol v Berlíne protokol o pristúpení Slovenskej republiky k paktu troch mocností. *(Potlesk.)*

Táto politická udalosť má historický význam pre slovenský národ a znamená ďalšie upevnenie a medzinárodné zaistenie slovenskej štátnej samostatnosti. Slovensko týmto historickým aktom pripojilo sa i formálne k tým štátom, ktoré bojujú za nový politický a sociálny poriadok, a tým dokumentovalo pred celým svetom, že chce verne vytrvať na doterajšej svojej politickej linii a reklamuje si podiel na práci, ktorá má zabezpečiť spravodlivý a trvalý mier pre všetky národy Európy. *(Búrliivy a dlhotrvajúci potlesk.)*

Je to po prvý raz v dejinách, čo sa slovenský štát uplatnil ako medzinárodný politický činiteľ a táto skutočnosť musí naplniť sebavedomím a národnou hrdosťou každého Slováka.

Pripojenie Slovenskej republiky k paktu troch mocností je dôkazom nielen reálneho chápania životných záujmov slovenského národa, ale aj novším prejavom kladného a úprimného pomeru Nemeckej ríše k Slovenskej republike. *(Potlesk.)*

Toto vedomie naplňuje nás dôverou a tými najlepšimi nádejami do budúcnosti

a zaväzuje nás všetkých, aby sme sa od terajšej politickej línie neodklonili a aby sme tou istou úprimnosťou prirlnuli k nemeckého národu a jeho Vodcovi, Adolfovi Hitlerovi. *(Potlesk.)*

Sme si plne toho vedomí, že nebyť veľkodušnosti a mravnej podpory Vodcu Adolfa Hitlera, nebolo by slovenského štátu a Slováci neboli by rovnoprávnym členom spoločenstva národov. Preto, keď dnes oceňujeme význam pripojenia Slovenskej republiky k paktu troch mocností a vyslovujeme svoju radosť nad touto historickou udalosťou, spomíname s vďačnosťou na Vodcu nemeckého národa, Adolfa Hitlera a uisťujeme ho, že za jeho priazeň voči slovenskému národu opätovne prejavenu ostaneme mu vďační a zaviazaní naveky. *(Búrliivý potlesk.)*

Túto svoju vďačnosť, tak ako dosiaľ, chceme i v budúcnosti prejavovať tvorivou a statočnou prácou za slovenský štát v duchu úprimného slovensko-nemeckého kamarátstva. *(Potlesk.)*

Slávny Snem!

Snem Slovenskej republiky opäť dala slovenskému národu zákon, ktorý je medzníkom, základným kameňom v jeho vývine vo vlastnom slobodnom štáte. Po mnohých zákonoch, ktoré Snem Slovenskej republiky vyniesol, a po dlhých pripravách dnes sa prejednáva vládny návrh zákona o ľudových školách. Tento vládny návrh zákona v tom znení, ako je predložený, je povolaný otvoriť celkom novú dobu v slovenskom ľudovom školstve. *(Predsedania sa ujal podpredseda Dr. Mederly.)*

V návrhu tohto zákona je dôležité to, že ľudové školstvo bude sjednotené, čo má veľký význam s hľadiska organizačného, administratívneho a finančného, ale dôležitejší je ideologický základ, ktorý buduje v nábožensko-mravnom a národnom smere. Školy majú byť rímskokatolícke, evanjelické a obecné, v administratívnom ohľade celkom jednotne vedené. Že týmto zákonom bude slovenské ľudové školstvo postavené na pevný mravný základ, miesto rozcapartenosti svetových náhľadov v minulosti, to má znamenať pre výchovu našej mládeže jednotnú, novú etapu.

V neblahej minulosti bola škola terénom, kde rôzne svetové náhľady sa chcely uplatňovať. Škola v minulosti bola skorej miestom pokusným ako svätynou výcho-

vy. Nepriateľské idey a smery podmývaly dobrú dušu slovenského dieťaťa. Slovenská ľudová škola v minulosti stále cítila cudzí nátlak, ktorý sa prejavoval často v ostrom, ale často v skrytom terore. Maďarská vláda zrušila nielen tri gymnáziá, Maticu, ale aj všetky štátne školy ľudové sa pomaly stávaly semeniskom odnárodňovania, slovenčina sa musela utiahnuť do kostolov a cirkevných ľudových škôl. Tu sa nielen náboženstvo učilo v reči materinskej, ale žiaci mávali slovenské slabikáre a čítanky. Učítelia boli národne povedomí, ktorí lásku k národu vštepovali do srdca malých a dobrých slovenských detí. V časoch najostrejšej maďarizácie tieto školy stali sa opravdovými baštami slovenskej výchovy. Cirkevné školy nedarom boli vyhlasované panslávskymi hniezdami. Boly ony skutočne slovenskými výchovňami, posledným útulkom slovenského slova vedľa kostola. Učítelia tu účinkujúci vynikali pedagogickými a inými znalosťami natoľko, že sa stali požehnaním svojho kraja. Na poli školskej i mimoškolskej výchovy pracovali svorne s kňazmi. Perzekvovania, disciplinárky a z toho vyplývajúce neblahé následky neodstrašili slovenský rod milujúcich, aby obetavou a oddanou prácou chránili dedičstvo otcov. *(Výkrik: Tak je!)*

V časoch predvojnových cirkevné školy byly pevnými hradmi slovenskej rodolásky, viery a statočnej práce za slovenský národ. V Česko-Slovenskej republike sa hovorilo o „slovenskej škole“, avšak vštepovanie národného citu bolo znemožňované, lebo tento bol popieraný a pritom sa vnucovala žiactvu ideologia smeru česko-slovenského. Rozcapartencst politikých strán vnášala do duší vychovávateľov neistotu, čo konečne pocítilo i žiactvo. Všeobecne podporovaná laická morálka sa sošmykla s náboženského stanoviska a pre výchovu určila celkom iný základ. Laická výchova brala svoje smernice z pochybných filozofických systémov, často len z hospodárskych, ako bol marxizmus; tieto smery sa menily pravda podľa nálady vychovávateľa. Každý vychovávateľ pestoval na vlastnú päsť svetový názor pre výchovu, podľa nálady a malých svojich skúseností. Chýbal pevný cieľ výchovy. Za takýchto okolností však cirkevná škola úzkostlivo chránila národné hodnoty. Učítelia verní vo svojich srdciach naším ná-

rodným ideálom, ktorí sa združovali v „ZUS“-e neskôršie v „KKUS“-e spolu s duchovenstvom urobili za slovenskú školu to, čo sa v tom čase urobiť dalo. Bránili a pestovali rodolásku a kresťanskú vieru. Hoc pokladani za nespoľahlivcov — konalí si povinnosti svedomite a trpezlivo znášali mnohé krivdy, ktoré sa im ušly za výchovu v duchu kresťansko-slovenskom.

Že slovenský národ pri tomto odcudzovaní nepodľahol, ďakujeme mnohým nebojácnyim duchovným osobám, učiteľom, menovite cirkevným učiteľom, z ktorých mnohí boli trpiteľmi za kresťanské a národné práva slovenskej školy. 14. marcom 1939 všetko sa zmenilo. V štruktúre nášho školstva dominuje už idea náboženská a národná. Touto ideou je presiaknuté naše školstvo. Výchova a vyučovanie deje sa v duchu náboženskom a národnom. Národná škola v novom slobodnom štáte prispôbuje sa ako živý a ustavične sa vyvíjajúci spoločenský organizmus skutočnému a praktickému životu. Všíma si potreby a záujmy ľudu. Vzbudzuje v mládeži lásku k práci a k životnému prostrediu. Školská výchova sa neizoluje, ale vzbudzuje lásku k rodnému miestu, kraju a nášmu drahému štátu. Jednotná škola, podložená líniou nábožensko-mravnou a národnou, splní statočne úlohy slovenskej ľudovej školy v slobodnej vlasti, Slovenskej republiky. Vstúpi do srdca jej sverených žiakov vlastnosti človeka-Slováka, ktoré sú: presvedčené kresťanstvo, národná sebedomosť a hrdosť s ukáznenou národnou, osobnou sebakáznou. Poskytne budúcemu občanovi základy všeobecného vzdelania, zošľachtí Vstúpi do srdca jej sverených žiakov vlastného city a vypestuje v ňom základy slovenskej podnikavosti a pracovitosti. Takto bude vychovávať jednotná ľudová škola kresťansky založená, národne povedomá a životaschopný slovenský národ.

Po stránke administratívnej, organizačnej a finančnej je vládny návrh zákona o ľudových školách nielen plne odôvodnený, ale znamená šťastlivé rozriešenie školského problému. Staré právo cirkví uhorský zákonný článok XXXVIII z roku 1868, ukladá však politickým obciam zriaďovať a vydržovať ľudové školy. Okrem toho § 80 dáva štátu právo zakladať a udržiavať štátne školy. Začínajú sa zakladať obecné školy a štátne školy s tenden-

ciou maďarizačnou a neskôršie s tendenciou čechizovania a laicizovania. Okrem pôvodných cirkevných škôl vznikajú čisto z ideovo-politických dôvodov obecné a štátne školy, čoho výsledkom je dnešný organizačne roztrieštený stav ľudového školstva. Tento stav zapríčiňuje priemerne nízku organizačnú úroveň a značný finančný náklad. Jednotný typ ľudovej školy s jednotnou ideovou líniou: nábožensko-mravnou a národno-výchovnou zvýši organizačnú úroveň nášho školstva a bude jednotnou finančnou základňou pre jeho budovanie a udržiavanie. Prestane veľký počet jedno- a dvojtriednych škôl, ktoré sú organizačne školami najnižšej úrovne. Vo veľkej miere zanikne najťažší typ školskej práce. Prestane nielen najťažšia práca učiteľa, vyučovať na jedno- alebo dvojtriedke, ale školská práca sa zintenzívni zvýšením počtu škôl najvyššej organizačnej úrovne. S hľadiska finančného zase prestanú veľké ťažkosti vydržovania neštátnych škôl, na ktorých čiastku osobného nákladu a celý vecný náklad hradila cirkev, alebo politická obec, čo sa niekde doplňovalo z okresných alebo krajských prirážok. Takto platily obce i na štátne i na svoje neštátne školy.

Daňové základy mali malé, školu však musely vydržovať, následkom čoho sa zadžily a nepriamo podľa štátnych daní musely vydržovať aj štátne školy. Teraz každý bude vydržovať svoje. Chudobným obciam, ktoré nebudú môcť prispievať na hradenie vecných nákladov školy, nakoľko by byly hospodársky nie sebestačnými, štát obligatórne a nie blahovoľne musí pomáhať.

Vládny návrh zákona o ľudovom školstve sjednocuje ľudové školy na základe mravne-náboženskom. Splňuje po každej stránke opodstatnenú žiadosť národa, všetkých politických i národných činiteľov, ale aj kruhov učiteľských, aby sa zachovala cirkevná škola, ktorá bude moderne zriadená, menovite čo sa týka udržiavania, a ktorá bude blahodarne pôsobiť na rozkvet našej vlasti.

Vládny návrh zákona o ľudovom školstve postaví školu na vyššiu organizačnú úroveň: zjednoduší honorovanie učiteľov, hradenie vecného nákladu, ktorý bude najracionálnejšie riešený.

Po dlhom blúdení a terorochoch, páchaných na slovenskom národe, slovenská

viáda stavať výchovu na pevnejšie základy. Chce predovšetkým, aby sa v škole vychovávaly charaktéry, ktoré sa nevytvorávajú mienkami a pochybnými teóriami, ale pravdou skutočnosti. Paragraf 10 osnovy zákona o ľudových školách hovorí o úlohe ľudovej školy toto: „Ľudová škola vychováva školopovinnú mládež za mravných a verných občanov Slovenskej republiky na podklade kresťansko-národnom, poskytuje jej v duchu národnej kultúry základné všeobecné vzdelanie, aby mohla správne plniť svoje náboženské a občianske úlohy.“

Výchova budúcich občanov Slovenskej republiky má teda pevný a určitý cieľ. Tento mu dá náboženská výchova, ktorá dáva odpoveď na cieľ ľudského života. Ona usmerňuje jednotlivé schopnosti človeka, aby tieto nezablúdili do extrémov. Viaz človeka v svedomí, aby vedel i tam mravne konať, kde ho nik nevidí, kde musí konať oproti svojim výhodám a dočasným záujmom, vedie ho k obetavosti, bez ktorej ľudstvo neobstojí. Táto výchova nám dá občanov pevnej chrbtovej kosti, ktorí budú vedieť tvoriť hodnoty nie hlavne pre svoje záujmy, ale pre slovenské kolektívum, ktoré práve teraz potrebuje osobnosti zaočelené, keď kladie základy svojho slobodného štátu. Sjednotené školstvo v tomto bude napomáhať a budovať. Sjednotené ľudové školstvo takto vychádza z mentality ľudu, berie do ohľadu náboženské, kultúrne a hospodárske pomery národa a kladie pri vypracovaní výchovných smerníc na duševnú založenosť národa hlavný zreteľ.

Preto dnes, keď Snem Slovenskej republiky rokuje o zákone, ktorým sa všetky ľudové školy majú sjednotiť, pocirkevníť, s radosťou vítame túto skutočnosť, nielen ako čin kresťansko-slovenský prvoradového významu, ale aj ako satisfakciu učiteľským a kňazským generáciám minulých rokov. Cirkevné školstvo zachovalo národ v minulosti pred náboženskou a národnou skazou, ono postaví v dnešnej dobe Slovenskej republiky večné piliere. Čistého ducha nacionalizmu a viery zasievajúc bude do detských sŕdc nacionálne povedomie a nábožensky založený slovenský učiteľ.

Nový školský zákon bude nielen moderným dielom pedagogickým, ale aj zákonom spravodlivosti. Odčinia sa staré krivdy a školstvo sa postaví na najpevnej-

šie základne: náuku Kristovu a slovenský nacionalizmus.

Keď končím, s vďakou a úctou spomínam na gardu šľachetných známych i neznámych slovenských vychovávateľov v rokoch dávnych i v neďalekej minulosti, ktorí svojou školskou i osvetrovcu prácou vychovávali nepoddajné slovenské generácie, ktoré v časoch národných a kresťanských záujmov slovenského národa a nakoniec pod zástavou Vodcu národa a prezidenta Slovenskej republiky Dr. Jozefa Tisu a s pomocou zdatného nemeckého národa a jeho veľkého Vodcu Adolfa Hitlera dopomohly ku konečnému víťazstvu. Že tento vládny návrh zákona leží dnes na stole slovenského Snemu, ďakujeme pánu prezidentovi Dr. Jozefovi Tisovi, ktorý toľko starostlivosti a pozornosti mu venoval, súčasne slávnej slovenskej vláde na čele s pánom predsedom vlády Dr. Vojtechom Tukom, ktorý je synom mnohého strádania a statočnej roboty prekonajúcej slovenskej učiteľskej rodiny, ďalej pánu ministrovi školstva a národnej osvety Jozefovi Sivákovi (*potlesk*), cirkvám katolickej a evanjelickej a všetkým tým, ktorí sa o uskutočnenie vládneho návrhu zákona o ľudovom školstve pričínili. S vďakou spomínam všetkých, ktorí nedali zaniknúť cirkevným školám, lebo vedeli, že ony sú najbezpečnejšou hradbou národa. A vďačím nášmu obetavému slovenskému ľudu, ktorý žil, sám často v nedostatku, avšak obetoval posledný halier, aby mal pre deti školu slovenskú a kresťanskú. Na týchto všetkých si dnes myslíme a tešíme sa, že Boh dobrotvý dal sa nám dožiť radosti, aby sme mohli pozdraviť školu cirkevnú, školu kresťanskú, ktorá sa dnes stáva jednou ľudovou školou nášho nového života v Slovenskej republike.

Vládny návrh zákona o ľudovom školstve v tomto znení s radosťou vítam a prajem hodne božej pomoci a požehnanja pri jeho prevádzaní. (*Potlesk.*)

Podpredseda Dr. Mederly:

Slovo má pán poslanec Čarnogurský.

Poslanec Čarnogurský:

Slávny Snem!

Pri odhlasovaní každého dôležitejšieho zákona nášho štátu bolo s tohto miesta tak často zdôrazňované, že v našej práci a

rozhodovaní sme vedení zreteľom zodpovednosti, snahou odčiniť krivdy minulosťou na národe páchané, liezovým ocenením vlastných síl, chápaním terajšej svetovej kritickéj situácie, ale predovšetkým zreteľom celonárodnej a tak i celoštátnej prospernosti v smysle našej národnej tradície.

Konštatujem to preto, aby práve pri odhlasovaní tohto zákona o ľudových školách bolo jasne a dôrazne podtrhnuté, že on je výsledkom práce konanej pod zorným uhľom práve vypovedaných skutočností.

K zákonom minulosti, ktoré od druhej polovice XVIII. storočia počaly chápať školskú otázku, nie už viacej ako otázku súkromnú, poťažne otázku, ktorá patrí výlučne do záujmovej oblasti cirkvi, ale ako takú, ktorá par excellence je hodná pozornosti štátnej správy, dnes pristupuje slovenský zákon o ľudových školách, vychádzajúc tiež zo zásady, že otázka školy je prvoradým štátnym záujmom.

Racio educationis Márie Terézie z roku 1777 zdôrazňuje právo štátu na kontrolu vyučby a pre jej systematické prevádzanie zabezpečuje školám hmotné predpoklady. Uhorský školský zákon z roku 1868 usiluje už veľmi pripraviť možnosti, aby štát sa mohol stať výlučným pánom školy, čiže dáva predpoklady k radikálnemu zásahu grófa Apponyiho z roku 1907, ktorého školské zákony urobili ľudovú školu prvotriednym nástrojom štátnej šovinistickej politiky maďarskej.

V bývalej Česko-Slovenskej republike malý školský zákon z roku 1922 nesie v sebe všetky znaky vtedajšej doby, v ktorej sa oficiálne pracovalo za uskutočnenie socialistickej požiadavky odluky cirkvi od štátu a znaky divokej nenávisti súdruha Habrmana proti cirkevnej škole. I keď opatrnou politikou Švehlovou bolo zlomené demagogické ostrie proti cirkevnej nenávisti ako v ostatných zákonoch, tak i v spomínanom maloškolskom zákone, no proticirkevný duch tam ostal a s ním i podklad nášho takmer 20-ročného boja v bývalom štáte o slovenskú školu i o slovenskú dušu.

Prítomný zákon je teda výsledkom dlhého historického zápasu, vedeného zákonne i mimo zákona o školu, teda o dieťa a s tým i o národ.

Pán minister školstva Jozef Sivák, ktorému sa dostalo veľkej historickej úlohy priviesť slovenskú školu po toľkom zmieta-

ni, toľkých útrapách na slovenskú pôdu a prvý raz v dejinách slovenských postaviť ju do výlučných služieb slovenského národa v kultúrnom výbore Snemu dňa 22. októbra tohto roku, keď vládny návrh tohto zákona dostal sa prvý raz na program výboru, povedal v expoé toto:

„Vnútorne i zovnútorne obnovené slovenské školstvo postavené na jednotnú ideovú základňu, najmä keď sa podarí týmto návrhom zákona postaviť ľudové školstvo na jednotnú organizačnú základňu, stane sa mocným činiteľom, na ktorý sa bude môcť náš samostatný národ a štátny život bezpečne oprieť.“

Slávny Snem! Pri každom štátnom a národnom akte vychádzame zo slovenskej skutočnosti. Táto skutočnosť nám diktuje trať do úvahy to, že sme jedným z najmenších európskych národov, postavení na citlivom stredoeurópskom priestore, susediaci s väčšími národmi, ktoré svoju prirodzenú expenzivitu uskutočňujú smerom najmenšieho odporu. Aby sme boli schopní stať sa imunnými proti tomuto tlaku, treba naše pozíčné piliere budovať na takých miestach a takým spôsobom, ktorý túto imunitu najlepšie zabezpečuje. Je jasné, že s tohto hľadiska zaistená a zorganizovaná slovenská národná škola má pre budúcnosť nemenný význam. Prosím, aby nebolo na účet frázoovitosti pripísané moje tvrdenie, že výstavba slovenskej národnej školy musí predčiť výstavbu národohospodárskeho, komunikačného a vojenského systému nášho štátu. Všetky tieto složky zaisťujú hmotnú stránku národného a štátneho života, majú teda iste veľký význam. No, dnes sa ony ale prehadnocujú materialistickými princípmi, ktoré v nedávnej minulosti hraly v živote národov tak veľkú úlohu. Ale svet sa viacej obracia k princípom eticko-mravným, ktorých základy každému jednotlivcovi má zaistiť v prvom rade rodina a škola.

Slovenský štát usiluje sa rodine budovanej na kresťanskom základe zaistiť rozumnou sociálnou politikou jej existenčné podmienky.

Slovenská škola, ktorá prítomným návrhom zákona vlastne zaisťuje najdokonalejšie podmienky súhry rodinnej a školskej výchovy, dostáva sa v očiach národa na miesto, ktoré jej patrí.

Keď som vyššie poukázal na význam národného školstva, špeciálne pre náš slo-

venský národ, treba mi poukázať na zretele, ktoré predložený návrh zákona sledujú, a opýtať sa, či tieto zretele skutočne zaisťujú splnenie tých veľkých úloh, ktoré čakáme od slovenskej národnej školy organizovanej na podklade predloženého návrhu.

Dejiny školstva v posledných storočiach kráčajú v znamení zápasu medzi štátom a cirkvou. Otázka mocenského postavenia poľtažne vplyvu cirkvi a štátu na školy odzrkadľuje sa i v našom návrhu. Treba tu konštatovať, že tento návrh je jedinečným dôkazom toho, že je možno nájsť pri dobrej vôli a vzájomným rešpektovaním možnosť živendi medzi štátom a cirkvou v tejto otázke. Takmer každá veta tohto zákona je smelým ale úprimným delením moci medzi štátom a cirkvou. Možno by bolo povedať, že zákon tento bude ukázkou vyspelého kompromisu medzi štátom a cirkvou. No, kompromis je vždy výsledkom boja, v ktorom niet ani víťaza ani porazeného. V našom prípade nie je tomu tak, lebo tento zákon nie je výsledkom zápasu o moc dvoch táborov, ale je výsledkom práce, pri ktorej sa nebral zreteľ na prestíž jednej či druhej strany, ale na spoločný cieľ oboch činiteľov jedného a toho istého národa: zaisťiť jeho prítomnosť a budúcnosť na najpodstatnejšom poli formovania jeho rázovitosti a osobitosti, v škole.

V prítomnej dobe vystupuje silne do popredia v štátnom zriadení princíp štátnej totality a je nemysliteľné, aby sa štát delil o svoju právomoc s inými činiteľmi, teda i s cirkvou. (*Predsedia sa ujal predseda Dr. Sokol.*)

Kto pozerá na náš zákon s tohto hľadiska, tomu sa zdá nevyhovujúcim. V tejto otázke pri prejednávaní návrhu tohto zákona vo všetkých predchádzajúcich inštanciách, nakoľko sa tu riešila otázka pomeru štátu a cirkvi, držali sme sa zásadne slov Písma svätého: Čo je cisárovo, dávajte cisárovi a čo je Božie, Bohu. Lev XIII. hovorí jasne v encyklike Immortale: „Každopádne je treba, aby sme sa pridržiavali toho, že pôvodná štátna moc musí byť odvodzovaná od samého Boha a nie od ľudí. Je nevyvrátiteľnou skutočnosťou, že cirkev uznáva štát ako samostatnú moc, ktorá je vo veciach svetských najvyššia.“ S tohto hľadiska vychádzajúc, dali sme v návrhu tohto zákona štátu všade moc tam, kde je

to jeho bezpodmienečným záujmom, teda starosť o hmotné zaistenie školy, administratívnu správu atď.

Cirkev v otázke školskej výchovy a výučby má svoje nezmeniteľné právne požiadavky spočívajúce na základe dogmatickom a požiadavky premenlivé, podmienené historickým vývojom.

V tomto premenlivom ohľade prešiel dohľad a najvyššia správa výučby všetkých predmetov svetských do rúk odborne vzdelaného učiteľstva v službách povolaných záujemcov o školu: rodičov, cirkve a štátu.

To žiada potrebné delenie práce pri veľkom vzraste učebných predmetov a zdokonalení didaktiky. Z tej príčiny je už dnes nemysliteľný spôsob niekdajších takzvaných farských a kláštorňých škôl, ako škôl jediných.

Ale k tým mnohým učebným predmetom patrí ako duša k životu organizmu podľa úsudku všetkých rozumných pedagógov vyučovanie náboženstva. V tomto ohľade je len cirkev kompetentná. Prítomný zákon túto primárnu požiadavku jasne a bez výhrad rešpektuje. Uznáva, že cirkev je jedine Bohom povolanou oprávnenou ochránkyňou a učiteľkou zjavenej pravdy. Náboženská výučba je súčasne nerozlučiteľne spojená s náboženskou výchovou.

Táto výchova zaberá celého človeka, cvičí jeho rozum svetlom viery a posilňuje jeho vôľu nadprirodzenou silou milosti božej, aby jeho celý život bol z viery.

K nezadateľnému právu cirkve vychovávať jedincov národu k pravému kresťanskému životu sa pripojuje i nezadateľný nárok každého jednotlivca byť vychovaným pre večný život.

Preto je nezmeriteľnou požiadavkou dogmatickou, aby v celom zriadení školskej výchovy a výučby nebolo ničoho, čo by výchovné poslanie nábožensko-mravné zťažovalo alebo znemožňovalo, ba naopak, je treba pozitívne, aby všetka výučba a výchova bola preniknutá náboženským duchom. (*Výkrik: Tack ie!*) Túto požiadavku sme biali ako najhlavnejší zreteľ prítomného návrhu zákona, uplatňovali sme ho do dôsledku a je len starostou cirkvi, aby za súčinnosti rodičov spolupracovali so školou tak, aby nová slovenská škola nelen negatívne sa bránila tomu, aby neprišla

do konfliktu s cirkvou, ale hlavne, aby pozitívne pestovala mravno-náboženskú výchovu, ktorá je najväčšou silou slovenského ducha a slovenskej budúcnosti. (*Výkrik: Tak je!*)

Výchovu charakteru, ktorú kladieme novej slovenskej škole za najväčšiu úlohu, keďže slovenský národ tak veľmi potrebuje charakterných ľudí (*výkrik: Tak je!*), nie je možné úspešne tam, kde sa od náboženského presvedčenia upúšťa, kde sa neberie zreteľ na posledný cieľ človeka a na povahu jeho prirodzenosti.

Slovo božskej autority „Ja som cesta, pravda a život“, ukazuje smer správnej výchovy mládeže a obrodenie kresťanských národov z hrobu prítomného duchovného i mravného úpadku. Myšlienka starostlivej výchovy celého národa, teda myšlienka národnej školy je plodom kresťanskej nauky o dôstojnosti a rovnocennosti každej nesmrteľnej ľudskej duše. (*Výkrik: Výborne!*)

Výchova slovenského človeka v minulosti bola podmienená cirkevnou školou, ktorá i v ťažkých časoch proti duchu platných zákonov zabezpečovala národný život dnešnej mládeže, teda dnes uzákonením konfesionalnej školy slovenskej dokumentujeme len to, že ideme po správnej ceste v duchu slovenských dejín. Rodina, škola a kostol sú prameňmi slovenskej sily, robíme dobre, keď tieto národné pramene sverujeme do opatery najsilnejšej mravnej autority — cirkvi.

Pre tých, ktorí si myslia, že pre štát je nedôstojné, poľahke prežiť tvorí konfesionalne školy, pripomínam slová Montalambertove: Všetky prostriedky proti nebezpečeniu komunistickej výchovy sú len palliatívne, keď nebudú použité prostriedky náboženskej výchovy mládeže v škole. Každá vláda, ktorá zaviedla takzvanú neutrálnu školu, vychovala si generáciu, ktorá ju shodila akonáhle dospela.

Je zaujímavé, že i samé sovietske Rusko, ktoré vyhlásilo 16. októbra 1918 zákon o „Všeobecných zásadách jednoliatej školy práce“ na podklade pedagogiky Blonského a Krupskej, muselo po dvadsaťročnej skúsenosti prísť k poznaniu pedagogického neúspechu tejto školy a zaviesť takzvanú politiku novej školy. Komunistická pedagogika nechajúc sa uniesť heslom neobmedzenej individuálnej slobody, neuvedomila si,

že obsah toho hesla neprekročil prah čistého negativizmu, že jeho pátos žil čiste nenávisťou a jeho jediným výsledkom bolo ničenie a zavrhovanie doteraz platných hodnôt. Taká výchova vedie k vytváraniu despotizmu, ako to hovoril Šigalev v Dostojevského Besoch: Vychodiac z neohraničenej slobody, prichádza nakoniec k neohraňčenému despotizmu.

Necítíme sa teda nijako zpiatočnými, ak prítomný návrh zákona nenesie známky oných pokrokových snáh, ktoré boli hýbadlom povojnovej školy, a ktoré smerovali k anarchistickému ponímaniu slobody presvedčenia. Pre nás škola nie je chemickým laboratóriom pokusníctva, ale podľa starej zásady štepnicou ľudskosti, v ktorej budeme vychovávať mladé duše osvedčenými prostriedkami kresťanských ideálov na statočných občanov štátu a nositeľov veľkých ideálov nášho národa.

Sávny Snem! Na predloženom návrhu zákona pracovali svorne obidve kresťanské konfesie nášho národa. Na oltár novej slovenskej školy priniesli obeť katolíci i evanjelici rovnako. Ostatné číslo Kultúry konštatuje, že podľa tohto zákona vlastne štát sa stáva vlastníkom škôl a cirkiev len poradcom. Ale dokladá hneď k tomu, že katolícka cirkev položila na oltár slovenskej samostatnosti ďalší svoj veľký dar dobrovoľne v presvedčení, že ho sverila starostlivej opatere. Neodpovedá celkom pravde, že štát sa stáva vlastníkom doterajších cirkevných škôl. Tieto ostávajú i naďalej majetkom cirkvi. Len pre vonkajšiu správu zabezpečuje sa štátu v spolupôsobení s cirkevnými vrchnosťami väčšie administratívne práva, naproti čomu za cirkvi sa prenecháva vplyv na samú podstatu školy, to jest na výchovu a výučbu. Prestáva doterajšie školstvo cirkevné, štát preberá tieto takmer neznáme hmotné starosti, ktoré dosiaľ cirkevné školstvo ťažily. Súčasne prestáva i štátne školstvo v doterajšom smysle a dáva sa v zásade miesto školstvu konfesijnému. Je treba s tohto miesta poďakovať cirkevným činiteľom za ich veľkú prácu, ktorú najmä v posledných dvoch desaťročiach konali takmer s vypätím všetkých síl pre udržanie cirkevného školstva, ktoré bolo silnou baštou slovenského nacionalizmu a vo veľkej miere sa zaslúžilo o podoporenie nacionalneho pohybu na Slovensku, ktorý v týchto kritických dnešných časoch hrá tak veľkú úlohu a kto-

rý nás uchránil v nedávnej minulosti od národnej katastrofy.

Idie o to, aby katolíci a evanjelíci slovenski vedeli i v budúcnosti svorne spolupracovať, a to najmä pri riešení tak dôležitých celonárodných a celoštátnych otázok. Čas nám dnes prikazuje túto najužšiu spoluprácu a najtesnejšie sblíženie nielen pre upevňovanie kresťanských zásad, ale takisto i našich spoločných slovenských záujmov.

Dnešným dňom vstupujeme do nového obdobia našich náboženských dejín na Slovensku. Uzatvárame slávnú minulosť, ktorá v našich školách po stáročia vytvorila tak krásnu tradíciu na poli cirkevného školstva, ktoré spolu s kostolom tvorilo stĺpcu národného života. Nová cesta bude zpočiatku zaiste ťažká, no netreba sa báť prekážok. Z minulosti máme sebadôveru, že sme vedeli prekážky do cesty nám stavané, lámať.

Najbližšie časy budú žiadať od nás vypätie síl. Keď sme sa týmto zákonom vedeli zbaviť hmotných starostí o školstvo, teraz všetky sily môžeme venovať vnútornému poslaniu našej školy, to jest pozitívnemu pestovaniu slovenských a kresťanských charakterov. Každá vojna prináša so sebou úpadok mravných ideálov a po zakončení vojny ľudstvo a najmä mládež zmieta sa v kľčovitom hľadaní nových ciest. Tento zákon dáva nám možnosť, aby sme vyšli potrebám času v ústrety, aby národ nedostal sa na scestie, aby sme ho i z tých čias vyviedli zase na cesty duchovného života shodného s našou slávnou tradíciou. V tomto smysle nový zákon vítam a odporúčam k odhlasovaniu. *(Potlesk.)*

Predseda Dr. Sokol:

Viac rečníkov sa neprihlásilo, vyhlásujem preto rozpravu za skončenú.

Ešte pred skončením rozpravy dostal som tento návrh:

„Navrhujeme:

1) v odseku 2, § 3 koniec vety „v ktorých má aspoň 30 školopovinných príslušníkov“ nahradiť slovami „ktorý má aspoň 20 školopovinných príslušníkov“;

2) v odseku 1, § 4 posledné dve slová „trojtriednu školu“ nahradiť slovami „dvojtriednu školu“;

3) do odseku 6, § 8 vložiť ako druhú vetu: „Právo vlastníka školských budov

používať ich — nie vo vyučovacích hodinách — na ciele cirkevno-náboženské zostáva nedotknuté“; terajšia druhá veta bude trefou vetou.

V Bratislave dňa 26. novembra 1940.
Podpisani: Dr. Ing. **Zafko**, Dr. **Lukáč** a **Morhác**.

Nakoľko tento návrh nevyhovuje všetkým náležitostiam, ktoré predpisuje § 47 rokovacieho poriadku, nemôžem dať o ňom hlasovať.

Záverečné slovo majú zpravodajcovia páni poslanci **Hancko** a **Husárek**.

Zpravodajca **Hancko**: Zriekam sa slova.

Zpravodajca **Husárek**: Zriekam sa slova.

Predseda Dr. Sokol:

Páni zpravodajcovia zriekli sa slova, preto nasleduje hlasovanie.

Zisťujem, že Snem je schopný sa usnašať.

Osnova má 8 dielov, 34 paragrafov, nadpis a úvodnú formulu.

Pozmeňovacích návrhov niet, dám preto hlasovať o celej osnove naraz podľa zpráv výborových.

Sú proti tomu námietky.

(Námietky neboly.)

Námietky nie sú.

Kto súhlasí s osnovou, to jest s jej 8 dielmi, 34 paragrafmi, nadpisom a úvodnou formulou podľa zpráv výborových, nech zdvihne ruku.

(Deje sa.)

Zisťujem, že Snem pri novom hlasovaní prijal osnovu zákona podľa zpráv výborových.

Predsedníctvo Snemu sa usnieslo podľa § 53, odseku 1 rokovacieho poriadku, aby sa o tejto osnove hlasovalo druhý raz tiež na tomto zasadnutí.

Ad 1. Druhé hlasovanie o osnove zákona o ľudových školách.

Zpravodajcovia sú páni poslanci **Hancko** a **Husárek**.

Sú návrhy na opravy alebo zmeny textu?

Zpravodajca **Hancko**: Nie sú.

Zpravodajca **Husárek**: Nie sú.

Predseda Dr. Sokol:

Zmeny nie sú.

Kto pri druhom hlasovaní súhlasí s osnovou zákona tak, ako ju Snem prijal pri hlasovaní prvom, nech zdvihne ruku.

(Deje sa.)

Zisťujem, že Snem prijal osnovu zákona aj pri druhom hlasovaní.

Predseda Dr. Sokol (cengá):

Týmto je vybavený 1. bod programu. Nasleduje 2. bod, ktorým je:

2. Zpráva ústavno-právneho výboru o vládnom návrhu zákona o trestných činoch proti štátu.

Zpravodajcom je pán poslanec Dr. Anton Hudec.

Dávam mu slovo.

Zpravodajca Dr. Hudec:

Slávny Snem!

V právnom štáte musí byť právny poriadok. Cieľom právneho poriadku je ochrana právnych záujmov, právnych statkov občianstva; to je ochrana súkromnoprávnej sféry občana, plynúca z existencie štátu a zo svrchovanosti jeho.

Ak sú predmetom právnej ochrany v štáte statky občana-jednotlivca, teda statky súkromné, dotýkajúce sa jednotlivcov ako takých, tým viac je odôvodnená a potrebná ochrana statkov celej štátnej pospolitosti ako takej, a to najväčšieho verejného statku pre každého občana, to jest štátu samého.

Paragrafom 1 zákona číslo 1 z roku 1939 Sl. z. vyhlásili ste, slávny Snem, dňa 14. marca 1939 na tomto mieste, že Slovenská krajina vyhlasuje sa za samostatný a neodvislý slovenský štát. Tým slovenskému národu dostalo sa najcennejšieho právneho statku, vlastného štátu, samostatnosti a neodvislosti v ňom.

Paragrafom 3 citovaného zákona uzákonil tento Snem na tomto mieste platnosť všetkých dovtedajších zákonov, nariadení a opatrení. Tým zaistená bola ochrana Slovenskej republiky právnymi normami, ktoré určené boli k tomuže cieľu pre Česko-Slovenskú republiku.

Paragrafom 3 citovaného zákona boli zákony, nariadenia a opatrenia ponechané v platnosti, avšak so zmenami, ktoré vyplývajú z ducha samostatnosti slovenského štátu. Zostal teda v platnosti v smysle a v rámci týchto zmien zákon na ochranu republiky, číslo 50 z roku 1923 Sb. z. a n.,

so všetkými zmenami a novelami za 15 rokov k nemu vydanými. (Predsedania sa ujal podpredseda Dr. Opluštil.)

Už 14. marca 1939 boli si slovenský zákonodarný snem a slovenská vláda vedomé, že zákon na ochranu republiky a tento doplňujúce právne normy nám plne nevyhovujú, lebo nevyčerpávajú všetky skutkové podstaty zmenených pomerov. Preto boli tu snahy so strany oboch týchto ústavných činiteľov vyplniť medzery, ako sa to aj stalo napríklad zákonom číslo 326 z roku 1939 a vládnym nariadením s mocou zákona číslo 230 z roku 1940.

Doterajšie právne normy na ochranu štátu nestačia ani po stránkach iných. Nevyhovujú v samostatnom slovenskom štáte so zreteľom na štátoprávnu zmenu a nevyhovujú ani so zreteľom na nového ducha slovenského, najmä pokiaľ ide o úvodné vyhlásenie našej Ústavy, ústavného zákona číslo 185/1939 Sl. z., a o ducha a obsah samotných predpisov Ústavy, ako aj o smery a ideológiu po vydaní Ústavy u nás zdomácnelé.

Prispôbenie predpisov na ochranu štátu práve citovaným faktorom stalo sa preto čoskoro aktuálnym. Stalo sa aktuálnym už v polovici minulého roku, keď vláda Slovenskej republiky listom zo dňa 4. augusta 1939 prikázala Ministerstvu pravosúdia pripraviť nové znenie zákona o trestných činoch proti štátu. Ministerstvo pravosúdia dalo sa do roboty. Zariadilo spracovanie osnovy zákona, ktorá prešla očistcom a kritikou referenta Ministerstva pravosúdia, komisie složenej zo zástupcov Najvyššieho súdu, generálnej prokuratúry i samotného Ministerstva pravosúdia, aby takto upravená osnova dostala sa do pripomienkového pokračovania. Po pripomienkovom pokračovaní definitívne znenie vládnej osnovy upravila širšia komisia v 23. zasadnutiach, do ktorých boli pribratí aj zástupcovia právnickej fakulty, advokátskej komory a jednotlivých zainteresovaných ministerstiev.

Toto som uviedol preto, aby slávna Snemovňa mala obraz o tom, akou starostlivosťou a námahou bola osnova pripravovaná, lebo len tým sa dá vysvetliť fakt, že slávnemu Snemu predložená vládna osnova zákona o trestných činoch proti štátu je jedným z najlepších doteraz pripravených osnov zákonov jak po stránke

právnej a obsahovej, tak aj po stránke štylistickej. Taktó vystrojená osnova zákona dostala sa do konečného štádia, do Snemu a jeho výborov.

Ústavno-právny výbor rokoval o osnove vo viacerých zasadnutiach a vo všeobecnej debáte konštatoval toto:

Predložená osnova dbá o to, aby jej ustanovenia, pokiaľ je to len možné, boli v súlade s ustanoveniami všeobecnej časti trestného zákona — zákonného článku V. z roku 1878, §§ 1 až 125, zákona priestupkového — zákonného článku XL z roku 1879, paragrafov 1 až 32, aby sa odstránili konflikty jak vo formálnom tak aj v materiálnom trestnom práve na Slovensku platnom, ktoré nastaly vývojom za 20 rokov česko-slovenského režimu, ktorý v unifikáčnych snahách riadil sa zásadami právnych sfér bývalého Rakúska, čím vzniklo do nášho práva mnoho novôt a nezvyklostí.

Predložená osnova vracia sa k zásade § 22 trestného zákona a maximuje dočasný trest na slobode na dobu 15 rokov. Táto výmera dočasného trestu na slobode je primeraná a to aj pri možnosti podmieneného prepustenia delikventa na slobodu podľa zákona číslo 562 z roku 1919 Sb. z. a n.

Predložená osnova zavádza na strane druhej tiež najnižšiu teda spodnú hranicu trestu na slobode a to buď výslovne pri jednotlivých trestných činoch, alebo všeobecne tam, kde spodná hranica trestnej sadzby nie je výslovne uvedená; treba ňou rozumieť hranicu podľa všeobecných ustanovení, to jest podľa paragrafov 22 a nasledujúcich trestného zákona a paragrafov 15 a nasledujúcich zákona priestupkového.

Paragraf 44 predloženej osnovy spomenutú zásadu spodnej hranice trestu na slobode stanoví výslovne ale tiež subsidiárne, teda všeobecne tam, kde nie je stanovená výslovne pre tie prípady, kde trestný čin spáchala osoba vojenská. Toto bolo potrebné so zreteľom na možnosť zachovania odvolacieho práva verejného žalobcu.

Osnova proti doterajším zásadám stanoví všeobecne možnosť uloženia trestu peňažného ako trestu vedľajšieho; ponecháva však v tomto smere voľnosť trestnému súdu uložiť trest peňažný, ako trest

vedľajší, vedľa trestu na slobode pre každý trestný čin podľa tejto osnovy.

Osnova ponecháva ďalej trestnému súdu možnosť podľa zákona z roku 1931 číslo 123 Sb. z. a n. na miesto trestov na jednotlivé prípady v tejto osnove uložených a za podmienok citovaného zákona uložiť aj štátne väzenie.

Osnova prebiera zo zákona z roku 1923 číslo 50 Sb. z. a n. ustanovenie o dvojakom treste na jednotlivé trestné činy. To preto, že tento spôsob ukladania trestov osvedčil sa v praxi. Pri osnove, ako je táto, sa to zvlášť vyžaduje, lebo ide väčšinou o politické trestné činy, teda o trestné činy relatívnej povahy. Pri relatívnosti povahy týchto trestných činov súd bude mať väčšiu možnosť zvlášť skúmať väčšie alebo závažnejšie previnenie po subjektívnej stránke a po objektívnej stránke spôsobené poškodenie alebo ohrozenie a podľa toho použiť menšiu alebo väčšiu sadzbu trestu na slobode.

Toto by bolo zásadne rozdielne proti doterajšiemu právu na tomto poli. Inak vládna osnova v podstate pridrižiava sa kostry doterajšieho zákona na ochranu republiky z roku 1923 číslo 50 Sb. z. a n. doplneného novelami. Zmeny a dôvody ich prevedenia spomeniem pri rozoberaní osnovy podľa jednotlivých paragrafov.

Toľkoto by som mal ako zpravodajca ústavno-právneho výboru k predloženej osnove vo všeobecnosti.

Po spomenutých úvahách prikrečil ústavno-právny výbor k rokovaniu o osnove podrobne podľa jednotlivých paragrafov.

Paragrafom 1 osnovy chránia sa najvyššie formálne-organizačné hodnoty a zariadenia nášho štátu, a to jak základné princípy samotnej Ústavy, tak aj ústavná činnosť najvyšších ústavných činiteľov, ako aj územná a ústavná celistvosť štátu. Novotou je druhý odsek tohto paragrafu, ktorý zvyšuje trestnú represiu v určitých prípadoch. I toto je odôvodnené so zreteľom na najvyššie formálne-organizačné hodnoty štátu, ktoré sú tam chránené. Ústavno-právny výbor prijal znenie tohto paragrafu úplne po nepatrných štylistických zmenách. Schválil i znenie odseku 2, píšmeny g) obsahujúce akúsi generálnu klauzulu, ktorá bola tam vsunutá, lebo všetky prípady úkladov predom vypočítat

ncmožn.o. Zo zneužitia niet obavy, lebo „lná obzvlášť prifažujúca okolnosť“ musí byť aspoň tak vážna, ako okolnosti demonštratívne týmto paragrafom vypočítané.

Ústavno-právny výbor vynechal z odseku 1, písmen b) slová: „jeho zástupcu“; to preto, lebo Ústava nehovorí o zástupcovi prezidenta republiky; nie je to ústavno-právny pojem.

Trest smrti bol ponechaný tiež, lebo však ide o obzvlášť veľké nebezpečenstvá úkladného podujatia pre republiku a teda o najťažšie zločiny u nás vôbec.

Ustanovením §§ 2 a 3 je postihnutá hocijaká činnosť úkladná, počítajúc do toho aj samotné spolčenie sa.

Pokiaľ ide o §§ 1 a 3 vládnej osnovy, sú tieto zahrnuté v prvom diele pod nadpisom: „Vlastizrada“. Ide o prípady, ktoré má na mysli § 39 Ústavy, pre ktoré možno trestne stíhať i hlavu štátu pred Štátnou radou na obžalobu Snemu.

Všetky 3 paragrafy osnovy medzi sebou súvisia a sú tak závažné, že bolo treba trestnú represiu zvýšiť, čo sa vo všetkých prípadoch aj stalo.

Paragrafy 4 a 5 boli prevzaté bez podstatnej obsahovej zmeny z doterajšieho zákona. Ústavno-právny výbor §§ 2, 3, 4 a 5 prijal bez podstatných zmien obsahových.

Novotou je § 6, odsek 3, písmena c). To je analogia § 340 trestného zákona, kedy na trestné činy spáchané po živnostensky je stanovená značne vyššia sadzba trestu ako na čin kvalifikovaný.

Toto stanovisko osnovy je plne opodstatnené, lebo však po živnostensky páchaná zrada je vo všetkých prípadoch páchaná s remešlnou a odbornou zbehlou opatrnosťou. Trest smrti v tomto paragrafe uvedený, je tiež odôvodnený a to dôležitosťou a závažnosťou právnych majetkov, týmto ustanovením chránených.

Ústavno-právny výbor prijal § 6 osnovy bez obsahovej zmeny. Zaradil do neho iba pôvodný 2 odsek § 7. Dôvodom pre toto preradenie bolo, že § 6 a odsek 2, § 7 hovorí o cudzej moci, kým odsek 1, § 7 o nepovolanej osobe. Podľa tohto kritéria preto previedol ústavno-právny výbor rečené preradenie právom.

O generálnej klauzule § 6, ods. 3, písmena e) platí to isté, čo som povedal o tejže pri § 1.

Paragraf 7 obsahuje ľahší prípad vojenskej zrady, kde k vyčerpaniu skutkovej podstaty stačí vzťah k hocijakej nepovolanej osobe, nemusí ísť o cudziu moc alebo cudzích činiteľov.

Ustanovenia § 8 osnovy sú proti doterajšiemu právnemu stavu jednak zmenené a jednak nové. Skutková podstata odseku 1 a 2 bola zprísnená, lebo trestná je už nielen činnosť za vojny a v nepriateľskom vojsku, ale už aj činnosť v čase ozbrojeného napadnutia republiky a aj služba v nepriateľskom sbore. Stačí teda k vyčerpaniu skutkovej podstaty podľa tohto paragrafu služba pri vojsku a pri sbore a nemusí to byť služba vo vojsku a v sbore samom.

Predpisy v odseku 3, 4, 5 a 6 osnovy sú nové. Ich potrebu odôvodňuje okolnosť, že spolčenie, uvedené v odseku 3, 4 a 5, bude v mnohých prípadoch nebezpečnejšie, ako samotná činnosť, v odseku 2 opísaná, preto právom kladie odsek 4 na obyvateľov štátu v tomto prípade zvláštnu opatrnosť.

Novotou proti doterajšiemu stavu je § 9 osnovy, rokujúci o záškodníctve. V doterajšom práve v tomto smere bola medzera a právom sa preto vyplňuje. Odsek 2 citovaného paragrafu postihuje spolčenie sa k činnosti podľa odseku 1 a tresce ho rovnako, lebo spolčovanie bude vždy aspoň tak nebezpečné ako samotná trestná činnosť.

Ústavno-právny výbor prijal tento paragraf tiež bez podstatnej obsahovej zmeny.

Paragrafy 10, 11, 12 a 13 obsahujú represie na útoky proti ústavným činiteľom. Prevzaté sú z doterajšieho právneho systému, iba že sú sprísnené. Ústavno-právny výbor i tieto ustanovenia prijal bez obsahových zmien s výnimkou, že odsek 1, písmena c), § 11 slúčil s odsekom 1, písmena b) tohože paragrafu a odoprel ochranu podľa odseku 3, § 11 osobám, uvedeným v odseku 3, § 10, vypustiť z textu osnovy tento odsek.

Paragraf 14 osnovy je nutným doplnkom zákona z roku 1933 číslo 108 Sb. z. a n. o ochrane čti. Prisnejšia trestnosť v odseku 1 a 2 je potrebná so zreteľom na súvislosť tohto ustanovenia s citovaným zákonom.

Aj ustanovenie § 15 prevzaté bolo v podstate z § 12 zákona na ochranu republiky. Novota a podstatná zmena však nastala v prípade písmeny b) odseku 1, ktorým boli vylúčené z oznamovacej povinnosti osoby páchateľovi blízke. Zmena táto bola žiadúca najmä preto, že nie je dosť slušné a spravodlivé žiadať, aby aj najbližší príbuzní museli oznamovať činnosť svojich najbližších. Najjemnejšie rodinné vzťahy došli takto k prednosti pred zákonom.

Paragraf 16 má základ v ustanovení paragrafu 13 zákona z roku 1923 číslo 50 Sb. z. a n., bol však doplnený proti doterajšiemu právnemu systému zodpovedne našim potrebám a zmenám, menovite pokiaľ ide o súlad s vládnymi nariadeniami o HG a o FS.

I v tomto paragrafe bola trestná sadzba zvýšená. Ústavno-právny výbor prijal tento paragraf bez obsahových zmien. Ustanovenie § 14 zákona na ochranu republiky bolo rozšírené § 17 vládnej osnovy, lebo vystihuje i ďalšie možnosti poburovania a to proti územnej celistvosti alebo kresťanskému sociálnemu štátnemu poriadku. Navrhovanou a ústavno-právnym výborom prijatou štylizáciou dostatočne sa vystihla postupnosť a nie súčasnosť prítomnosť viac ako dvoch ľudí, pred ktorými sa poburuje.

Paragraf 18 bol prispôbený nastalým štátne-politickým zmenám a z toho plynúcim právnym predpisom, prípadne vžitej terminológii. Nakoľko štátna vlajka je rozdielna od štátnej zástavy, priznáva tento paragraf rovnakú ochranu aj štátnej zástave. Nový názov: „Hanobenie republiky“ vynútila si prax sama. Ústavno-právny výbor zmenil obsahovo odsek 1 a 3 citovaného paragrafu. Upravil ich znenie tak, že k skutkovej podstate patrí hanobenie aspoň pred dvoma osobami súčasne prítomnými, kým pôvodné znenie osnovy uspokojilo sa s hanobením pred viac než dvoma osobami, hoci súčasne neprítomnými. Úprava ústavno-právneho výboru vyžaduje teda súčasnosť prítomnosť viac ako 2 ľudí, kým pôvodná úprava osnovy znamenala postupnosť resp. postupnú prítomnosť viac ako 2 ľudí.

Paragraf 19 obsahuje rovnaké ustanovenia pri hanobení cudzieho štátu uznaného republikou, ako pri hanobení štátu vlastného a preto tu poukazujem na pre-

došlý paragraf. Rozdiel je len v odseku 4, ktorý vyžaduje ako predpoklad zavedením trestného pokračovania nariadenie rezortného ministra. I tento paragraf prijal ústavno-právny výbor bez obsahovej zmeny.

Paragrafy 20 až 31 boli v podstate prevzaté z korešpondujúcich ustanovení zákona z roku 1923 číslo 50 Sb. z. a n. o ochrane republiky. Obsahujú ustanovenia o represiiach za hanobenie národa, verejné štvanie, výzvu na neplnenie zákonitých povinností, vychvaľovanie trestných činov, uverejnenie obrazu zločincov, sdrúžovanie štátu nepriateľské, rozširovanie poľasných zprav, hrubú neslušnosť, účasť a nadržovanie pri vojenských zločinoch, zakázané zpravodajstvo, ohrožovanie obrany republiky a neodstránenie alebo zriadenie nedovolených pomníkov.

Ústavno-právny výbor prijal tieto ustanovenia bez vážnejších obsahových zmien. Zmenil len odsek 4, § 22 vládnej osnovy, kde stanovil trestnú repressiu iba na vyzývanie, na hromadné páchanie priestupku; bolo by tetižto povážlivé dávať trestné sankcie na verejné vyzývanie na ojedinelé páchanie priestupku a preto skutkovú podstatu tohto ustanovenia ústavno-právny výbor sprísnil.

Taktiež snížil ústavno-právny výbor trestné sadzby čo do spodnej hranice podľa potreby a zodpovedne povaha trestného činu.

Priestupok uvedený v § 26, ods. 1, písmena b), osnovy prekvalifikoval na prečin a stanovil naň trest väzenia do jedného roku, alebo trest peňažný do Ks 40 000.

Paragraf 32 osnovy obsahuje ustanovenia o účinnej ľútosti; toto ustanovenie je dvojsečnou zbraňou, lebo kým na jednej strane honoruje sa pokánie osoby, na druhej strane dosahuje účinnou ľútosťou iáto osoba beztrestnosť a strháva tým so sebou osoby druhé, ktoré sa dopúšťaly tej istej činnosti, ktoré pracovali za tú istú a spoločnú myšlienku, ktoré však beztrestnosti nedosahujú. Avšak pokoj a bezpečnosť štátu je najvyšším zákonom a tomuto dala výraz vládna osnova ustanovením § 32. I štát má mnohokrát väčší záujem na tom, aby sa jeho bezpečnosť neohrožovala a preto si ju zaisťuje tým, že zaručuje beztrestnosť osobám, ktoré včas od svojho trestného poďutia upustily. Je to odôvod-

nené najmä tam, kde zákon postihuje trestnou sankciou už prípravné činy a preto musí poskytnúť páchatelovi možnosť, aby včasným upuštěním od priprav zaistil si beztrestnosť. Inak páchatelia bez možnosti účinnej ľútosti boli by nútení sotrvat na podujatiach štátu nepriateľských, ak by nemali možnosť návratu, lebo sám zákon by ich prinútil k tomu, aby vo svojej činnosti pokračovali.

Avšak aj pri účinnej ľútosti činí zákon výnimku a to odsekom 3 citovaného paragrafu; tu vylučuje beztrestnosť takzvaných agent-provokatérov, ktorými treba rozumieť osoby, ktoré predem mali úmysel oznámiť úradu takéto podujatie.

Ústavno-právny výbor prijal § 32 osnovy bez podstatných obsahových zmien. Doplnil iba odsek 2 tým, že upustenie od spolčenia a oznámenie trestnej činnosti musí byť dobrovoľné a musí sa stať prv, ako bolo odhalené.

Paragraf 33 osnovy obsahuje ustanovenia o vymeriávaní trestu pri poľahčujúcich okolnostiach. Osnova nevypočítava poľahčujúce okolnosti a ponecháva toto voľnému uvažovaniu sudcov, aby podľa okolností prípadu zmiernovali trest na činy v tomto paragrafe vypočítané.

Odsek 2 je nový a bolo ho treba vsunúť do ustanovenia tým viac, že paragraf 10 osnovy zapodieva sa trestnosťou osôb vo veku od 18 do 20 rokov. Zákonom o trestnom súdnictve nad mládežou neboly totižto ustanovením § 32 dotknuté a vloženým ustanovením vylúči sa pochybnosť o možnosti použitia celého paragrafu. Osnova medzi osobami nad 20 rokov a osobami medzi 18 a 20 rokov robí vlastne len jediný rozdiel, to jest pri týchto vylučuje trest smrti. Zo štylizácie dá sa však vyvodiť, že pri použití mimoriadnych prostriedkov zmiernovacích tam, kde tento zákon stanoví trest smrti, u osoby medzi 18 a 20 rokom možno použiť sadzby medzi 10—15 rokmi trestnice.

Paragraf 34 má ustanovenia o treste peňažnom; tieto ustanovenia ústavno-právny výbor bez obsahovej zmeny prijal a nepotrebujú osobitného výkladu.

Ustanovenie o konfiškácii majetku tiež nie je nové. Novota je len v tom, že zabavený majetok nehrá už rolu pri náhrade škody činom spôsobenej, ale je trestom a preventívnym opatrením na zamedzenie

činnosti. Súd má možnosť vypovedať konfiškáciu majetku. Fakultatívna táto forma je volená preto, že konfiškovanie majetku delikventa veľmi zadlženého neznamenaloby žiadneho efektívneho výsledku a konfiškácia majetku malého, ktorý potrebuje páchatel a jeho rodina na nutnú výživu, minula by sa cieľa a poslania trestu.

Na rozdiel od ostatných ustanovení tejto osnovy nadobúda ustanovenie § 35 hneď účinnosť.

Ustanovenia §§ 36—39 o zhabaní trestných znakov, o strate čestných práv občianskych, o vypovedaní a zastavení periodického tlačiva sú len samozrejmosťou, ktorú so sebou donáša odsúdenie podľa navrhovanej osnovy; sú to ustanovenia prevzaté z doterajších predpisov, sú osvedčené a preto ústavno-právny výbor obsahove na tých ustanoveniach nič nemenil.

Paragraf 40 obsahuje zmenu proti doterajšiemu stavu a to zmenu v prospech odsúdeného; totižto je prípustné podľa tohto paragrafu podmienené odsúdenie i v prípade odsúdenia za zločin, čo dosiaľ nebolo možné. Podmienený odklad trestu je vylúčený u osôb starších 18 rokov len, ak výkon trestu vyžaduje verejný záujem, čo je jediným obmedzením podľa predloženej osnovy.

Paragrafy 41—43 obsahujú predpisy o príslušnosti súdnej, zastupovaní, dôvernosti pokračovania, teda predpisy formálne; prenikavou novotou proti doterajšiemu stavu je, že § 41 ods. 4, osnovy umožňuje pokračovanie pred samosudcom, pokiaľ nejde o zločiny. Prečiny a priestupky mnohokrát nie sú tak závažné, aby bola nutná prítomnosť senátu, čo doteraz zbytočne zaneprázdňovalo sudecké sily.

Paragraf 44 má ustanovenia o stíhaní osôb vojenských. Ústavno-právny výbor i tu previedol obsahovú zmenu, čo do právomoci samosudcu analogicky, ako v paragrafe 41.

Z paragrafu 45 vypustil ústavno-právny výbor odsek 2, lebo cudzinci nemôžu byť odsúdení, ak sa dopustili činu pri vykonávaní právomoci zaručenej právom medzinárodným. Bolo preto zbytočné dávať sem toto ustanovenie už aj preto, aby sme cudzincov nesvádzali k činnosti štátu nepriateľskej ustanovením o beztrestnosti v sámcem zákone o trestných činoch proti štátu, na ktorý by poukazovali.

Veľmi závažné sú ustanovenia § 46 osnovy. Obsahujú výklad jednotlivých výrazov tohto zákona; menovite vymedzuju pojem násilensťva, verejnosti, času vojny, osôb blízkych atď. Ustanovenia tohto paragrafu nevyčerpávajú však všetky výrazy tohto zákona. Tak napríklad v § 25, ods. 3, osnovy je termín „úradník“. Pojem úradníka nie je vymedzený a to nie snáď nedopatrením, ale úmyselne. Nemožno totižto tento pojem vymedziť všeobecne, ale iba z prípadu na prípad, ako nás učí doterajšia súdna prax. Ponechala teda jak osnova, tak aj ústavno-právny výbor tento problém úmyselne našej judikatúre, ktorá za doterajšej praxe vymedzovala pojem úradníka z prípadu na prípad a vždy reštriktívne.

Ústavno-právny výbor zaradil do osnovy ako § 47 ustanovenia o ochrane predsedu vlády, keď vykonáva podľa § 37, ods. 1 Ústavy funkciu hlavy štátu; toto ustanovenie je v súvislosti s vypustením termínu „zástupca“ prezidenta republiky.

Paragraf 48 má ustanovenia, podľa ktorých i pokus prečinov podľa osnovy je trestný.

Zbývajúce ustanovenia obsahujú pomer k doterajším zákonom, najmä zrušenie zákonov obsahujúcich právnu materiu, upravenú touto osnovou.

Paragraf 50, to jest paragraf posledný, stanoví účinnosť zákona a jeho vykonanie.

Ústavno-právny výbor upravil predloženú osnovu aj po stránke štylistickej; uvažoval aj o tom, či nadpis zákona „O trestných činoch proti štátu“ vyhovuje keďže sa toto pomenovanie s obsahom jeho plne nekryje. Iste by lepšie vyhovovalo pomenovanie „zákon na ochranu republiky“, toto sme však revoltili pre zlé reminiscencie Slovákov na známy zákon o ochrane republiky. Zostal preto i po stránke pomenovania návrh vládnej osnovy nezmenený.

Slávny Snem! Som presvedčený, že odhlasovaním tohto zákona dostane sa náš štát bezpečnej záštite proti rozvráteniu a nepriateľom a že solní uzákonená osnova svoje poslanie a vyváži všetku námahu s ňou spojenú.

Ako zpravodajca ústavno-právneho výboru navrhujem Vám, slávny Snem, ráčte osnovu zákona o trestných činoch proti štátu tak, ako ju obsahuje 266. zpráva

ústavno-právneho výboru, prijať a uzákoniť. (Poľesk.)

Podpredseda Dr. Opluštil (cengá):

Príkročíme k rozprave.

K slovu sa prihlásili na strane „za“ naši poslanci Dr. Hutka a Esterházy.

Udeľujem slovo pánu poslancovi Dr. Hutkovi.

Poslanec Dr. Hutka:

Slávny Snem!

Odhlasujeme dnes zákon, ktorým bude chránená naša republika proti trestným činom, ktoré sú namierené proti nej. Je to akt v našom zákonodarstve nesporne pr. orady, lebo chrániť po tisícich rokoch obnošený, krvou a utrpením desiatok slovenských generácií vykúpený samostatný štát, je prvou po innosťou štátnika i zákonodarcu.

Tento vynikajúci náš zákonodarný akt streľava sa často s iným historickým aktom nesmierneho dosahu, aktom pristúpenia Slovenska k paktu troch mocností Nemecko, Talianska a Japonska, ktoré si vytýčili cieľ vybudovať nový spravodlivý poriadok v Európe. Nemožno nespomenúť s tohto miesta, že pri rokovaní o zákone nášho štátu myslíme všetci aj na pakt, podpísaný v nedelu predsedom našej vlády a ministrom zahraničných vecí Dr. Vojtechom Tuku. Tak, ako my tu v zákonodarnom sbore Slovenska snažíme sa novými zákonmi prebudovať náš právny poriadok aby sa pod jeho ochranou spokojne vyvíjaval náš slobodný štát, tak zase na druhej strane naša mladá slovenská diplomácia pod vedením predsedu vlády a ministra zahraničných vecí Dr. Tuku smelou, ale istou rukou buduje v živote medzinárodnom postavenie nášho Slovenska, ako malého síce ale rovnoprávneho člena nového európskeho poriadku. Tak, ako my tvrdými ustanoveniami budujeme pevné hrady okolo svojej vlasti proti zákerným útokom nemrteľa, či už vo vnútri alebo mimo vnútra štátu tak podpísaním paktu troch mocností vstupuje naše Slovensko do svetovej politiky ako slabší, ale statočný činiteľ čím sa mu z rúk najmocnejších mocností Eurocy dáva záruka, že nie je slabou vetvičkou, klátiacou sa vo víchrici, ale pevným, proti každej zákernosti veľkomocenskou ríšou hájeným mílnikom na ceste do novej Európy.

Hovorím zaiste menom celého slávneho Snemu, keď pri rokovaní o novom zákone na obranu nášho štátu vyslovujem naše uspokojenie a radosť nad tým, že sa Slovensko ako rovnocenný činiteľ podpísaním paktu troch mocností do nového európskeho poriadku zapojuje a súčasne vyslovujem naše uznanie vysokej vláde na čele s jej predsedom Dr. Vojtechom Tukom, že aj týmto úspechom na poli medzinárodnom stará sa o zabezpečenie nášho štátu na večné časy. A na druhej strane s rovnakou slovenskou úprimnosťou ďakujeme Vadcovi Veľkonemeckej ríše Adolfovi Hitlerovi, ako prvému tvorcovi nového európskeho poriadku, že aj pri tejto príležitosti poskytol Slovákom pomocnú a priateľskú ruku, zdôrazniac tak, že vec našej samostatnosti a našej slobodnej budúcnosti je vecou jeho srdca. Uistujeme ho i z tohto miesta, že slobodní Slováci v slobodnom svojom štáte budú vždy jeho oddanými pomocníkmi pri výstavbe spravodlivej Európy, lebo tisícročným utrpením naučili sme sa číť si toho, kto nepravosť chce nahradiť právom a kto má porozumenie pre naše statočné jestvovanie v dunajskom priestore. Uistujeme mocnosti, s ktorými sme sa dali statočne na jednu cestu, že slovenský národ, ktorému zabezpečily slobodný život v stredo-európskom priestore a ktorého oprávnené nádeje a práva uspokojia, bude pevným pilierom tej novej Európy, ktorú vybudovať chcú na spravodlivom základe. *(Potlesk.)*

Slávny Snem! Vyhlásením samostatného slovenského štátu dňa 14. marca 1939 odpadly okovy, ktoré nášmu slovenskému národu bránily v jeho životnom napredovaní za bývalej Česko-Slovenskej republiky.

Už v samotnom zákone o samostatnom slovenskom štáte číslo 1/1939 Sl. z. náš Snem vyhlásil, že všetky doterajšie zákony a nariadenia a opatrenia ostávajú v platnosti, avšak so zmenami, ktoré vyplývajú z ducha samostatnosti slovenského štátu. V dôsledku toho zostal v platnosti aj zákon číslo 50/1923 Sb. z. a n., to jest zákon na ochranu republiky, ktorý najviac škrtil nás Slovákov-autonomistov a prekážal prirodzenému vývinu nášho slovenského národa. Naša slovenská verejnosť sa ešte dobre pamätá — keďže od tých čias nie je ešte taký veľký časový

odstup — na politické procesy slovenských autonomistov. Keď sa Česi a najmä ich nechlodovia čechoslováci chceli striasť, pozbavíť niektorého autonomistického pracovníka, či to bol poslanec alebo jednoduchý pospolitý Slovák-autonomista, zavesil sa mu na krk proces podľa toho zákona. Počet takýchto procesov s roka na rok rástol, ako huby po daždi, najmä v tých rokoch, v ktorých slovenská autonomistická myšlienka účinnejšie búchala na dvere pražského hradu.

Zaujímavá by bola štatistika politických procesov nás Slovákov-autonomistov, najmä však nás ľudákov za uplynulých dvadsať rokov v bývalej Česko-Slovenskej republike. Z nej by sa najmä poučila mladšia slovenská generácia o tom, koľko obetí musel priniesť náš slovenský národ v Česko-Slovenskej republike, aby si zachránil svoju hollú existenciu.

Veď podľa tohto zákona neboli súdení len naši poprední národní dejatelia, ako zosnulý otec slovenského národa Andrej Hlinka, Vadca nás Slovákov a prvý prezident tisícročného obnoveného pribinovského slovenského štátu Dr. Tiso, náš terajší predseda vlády a najväčší žijúci slovenský martyr Dr. Tuka, minister vnútra a hlavný veliteľ HG Alexander Mach, ale boli súdené stovky ba tisíciky statných a verných našich slovenských roľníkov, robotníkov, obchodníkov, remeselníkov a živnostníkov ako aj úradníkov, ba aj študentov a akademikov. Aj v našom slovenskom Zemplíne našli sa takí jacikovci, miklóšovci, jednoduchí to roľníci, ktorí boli súdení podľa tohto zákona jedine preto, že boli nebojácni Slováci-ľudáci, ktorí verne kráčali za zástavou Hlinkovou.

Najväčší politický proces v Česko-Slovenskej republike tiež inscenovali na základe tohto zákona. Bol to proces, v ktorom terajší náš pán predseda vlády Dr. Vojtech Tuka bol posadený na lavicu obžalovaných a bol odsúdený na 15 rokov trestnice, z ktorého trestu si aj odpýkal takmer desať rokov. Prečo a za čo?! Len preto, že čechoslovácki mocipáni Ivánka, Dérer a iní videli v ňom neohrozeného zástancu práv slovenského národa.

No, napriek odsúdeniu Dr. Tuku slovenský národ ho považoval vždy za svojho martyra, čomu nasvedčuje najlepšie sa-

motný výrok nebohého nášho otca Andreja Hlinku, prednesený v súdnej sieni bratislavského krajského súdu počas procesu Tukovho, že v osobe Dr. Tuku je postavený na lavicu obžalovaných sám celý slovenský národ, a že nie Dr. Tuka, ale on, Hlinka by mal sedieť na lavici obžalovaných. A preto niet divu, že pre Dr. Tuku mnoho desiatok a stovák slovenských ľudí bolo odsúdené a to z každej vrstvy. Mnohí len preto, že súc vyprovokovaní, zkríkli na shromaždeniach „nech teda žije Dr. Tuka!“

Slovenská verejnosť sa ešte dobre pamätá na základe akých individuí (Schrammovej atď.) bol odsúdený a najmä na tú okolnosť, že bol odsúdený na zákrok najvyšších činiteľov štátnych, čomu najlepšie nasvedčuje tá samá skutočnosť, že v pražských novinách rozsudok o tomto procese skôr bol uverejnený niekoľkými hodinami, než bol vyhlásený samotným súdom.

V záujme pravdy, najmä však nášho dvadsaťročného autonomistického boja v zaniklej a rozpadnutej sa Česko-Slovenskej republike by bolo, aby sa Tukov proces obnovil. Pri znovuprejednaní tohto procesu vyjdú na svetlo božie aj také ohavnosti, o ktorých možno sa dočítať len v nejakých hrúzostrašných románoch-detectívkach.

Čím skôr sa obnoví a prejedná tento proces, tým lepšie sa to odzrkadlí aj v našom verejnom živote. Som presvedčený, že pri tomto obnovenom procese otvorí sa oči aj posledným neveriacim Tomášom-Slovákom.

Slávny Snem! Dnes, keď prejednávame vládný návrh zákona o trestných činoch proti štátu, výsuvedené myšlienky mi prichádzajú na um a nielen tieto myšlienky, ale ako uzáver aj to, či my Slováci nemali by sme byť zásadne proti tomuto návrhu zákona, to jest a priori ho odmietnuť. Či by sme nemali unísono zvoliť: „Timeo Danaos dona ferentes“. Veď mohli by sme povedať, prečo kladíme si zase sami okovy na náš národný život, prečo ideme v šlapajoch bývalej Česko-Slovenskej republiky? Či sme sa už nepoučili ani na vlastnej koži? Či zase sami si nepletieme na svoj vlastný chrbát korbáč?

Každý jeden z nás však pri prejednávaní tejto osnovy zákona musíme si upovedomiť, že dnes sú zmenené pomery, že

dnes odhlasovaním tohto zákona chránime základy nášho štátu a zabezpečíme jeho hladký vývin, spokojnosť a blahobyt väčšieho obyvateľstva. Nemá my Slováci možnosť upovedomiť, že osud nášho slovenského štátu závisí v prvom rade od nás, o zákonodarstva a výkonnej moci. Naše zákonodarstvo musí byť moderné, na výške doby, pružné a zodpovedajúce našej národnej minulosti, ktoré sa nikdy a v ničom neodkloní od zásady „Za Boha život, za národ slobodu!“ A v týchto šlapajoch má byť aj naša výkonná moc.

My budujeme aj po stránke zákonodarstva náš tisícročný obnovený slovenský štát v duchu ľudového Slovenska ako to už niekoľko rízk bol zdôraznil náš Vodca, pán prezident Dr. Tiso, a ako to inými slovami hovorí aj náš pán predseda vlády Dr. Tuka, v duchu slovenského národného občianizmu. Že medzi týmito heslami našich najpoprednejších činiteľov niet a nesmie byť žiadneho zásadného rozdielu, o tom svedčí výrok pána prezidenta Dr. Tisu ako Vodcu slovenského národa, odznelý na dožirokových slávnostiach v septembri tohto roku v Bratislave: „Tiso—Tuka, jedra Tuka!“ Dobromyseľným Slovákovi tieto výročky musia postačiť a len zlomyseľníci by v týchto výrokoch hľadali niečo iného, než je holá skutočnosť. Nehľadáme chľpy na dlani, ako to hovorí slovenské porekadlo.

Slávny Snem! Dôvodová zpráva prejednáwanej osnovy dôkladne a dopodrobna nám vysvetľuje, prečo naša vláda behom tak krátkeho času predkladá Snemu osnovu k uzákoneniu, a tiež tú okolnosť, ra akých základných princípoch spočíva osnova.

Prejednávaná osnova vzala za základ starý zákon na ochranu republiky (zákon č. 50/1923 Sb. z. a n.), avšak celá osnova sa prispôsobila v prvom rade tej skutočnosti, že má svojskú Slovenskú republiku, ktorej Ústava spočíva na celkom iných ideách-prinčipoch, než Ústava bývalej Česko-Slovenskej republiky. Zo starého zákona na ochranu republiky v prvom rade prevzaly sa len osvedčené pružné ustanovenia, kdežto zastaralé, nepraktické ustanovenia boli vypustené vôbec alebo boli nahradené novými ustanoveniami podľa vzorov iných štátov alebo podľa už ustálenej judikatúry.

Slávny Snem! Povinnosťou štátu nie je len chrániť jedince; podľa dnešných vedeckých teórií má sa štát starať v prvom rade o celok. V dnešnom dvadsiatom storočí zásada individualizmu ustupuje v mnohej miere a v mnohom smere zásade kolektivismu a najmä u nás kresťanskému solidarizmu. Toto vysvitá aj z mnohých ustanovení samotnej našej Ústavy.

Následkom týchto moderných prúdov aj prejednávajúca osnova zákona v prvom rade chráni celok, to jest základy nášho štátu, ako Ústavu, jej princípy a zodpovedných ústavných činiteľov. Najmä v autoritatívnom štáte je potrebná väčšia zákonná ochrana, než v iných štátnych zriadeniach, aby výstavba štátu podľa nového spôsobu vládnutia diala sa hladko, bez každých rušivých zásahov najmä vo vnútri štátu.

Najst' spôsob na zavedenie vhodných trestných represálií proti útokom na štát, ktoré smerujú k tomu, aby štátne zriadenie násilím bolo zmenené, bolo, je a bude jedným z najchúlostivejších úloh trestného zákonodarstva. Trestný zákon, pojednávajúci o trestných činoch smerujúcich proti štátu a jeho ústavným činiteľom, ak má splniť naň kladené úlohy, musí byť nestranný. Občianstvo má byť presvedčené, že jeho ustanovenia použijú sa rovnako proti každému, kto poruší dotyčné zákonné ustanovenie, bez ohľadu na to, ku ktorej vrstve patrí, ako aj bez ohľadu na osobné postavenie. Takýto zákon musí ďalej poskytnúť účinnú ochranu štátnemu zriadeniu a má mať čo najväčšie, najurčitejšie a najjasnejšie ustanovenia, aby každý občan vedel, nakoľko sú jeho činy bezzávadné — beztrestné.

Zákon má pamätať ďalej, aby ním zavedené represálie boli účinné a dôsledné, aby takto útoky, smerujúce proti štátu boli zavčas rázne odstránené. Trestné sankcie musia byť odstupňované podľa toho, o aký druh trestných činov ide. Pri najnebezpečnejších treba použiť aj najväčšieho trestu, to jest trestu smrti. Zákon však musí pamätať aj na to, aby trestné represálie neboly prepínané, to jest aby byly trestané len také činy, ktoré skutočne ohrožujú štát.

Starý zákon na ochranu republiky nevyhovoval všetkým týmto požiadavkám moderného nazerania na štát, najmä však na jeho trestnú ochranu. Veď vieme dobre,

že tento zákon bol používaný len a len na odstránenie nepohodlných politických činiteľov opozičných z radov slovenských, nemeckých a maďarských. Predošlý zákon vôbec nepoznal trest smrti ako vraj nežiadúci v demokratickom štáte, len neskorší zákon, vydaný po vyzvedačskej činnosti Falouta, zaviedol trest smrti na niektoré trestné činy podľa toho zákona.

Slávny Snem! Prejednávajúci vládný návrh zákona vystríha sa všetkých týchto nedostatkov a môžeme vedome povedať, že aj po tejto stránke naše mladé slovenské zákonodarstvo sa zapojuje po bok moderného zákonodarstva iných väčších vyspelejších štátov a národov. Na základe tu uvedených dôvodov prejednávajúcu osnovu prijímam. *(Potlesk.)*

Podpredseda Dr. Opluštil *(cengá)*:

Slovo má pán poslanec Esterházy.

Poslanec Esterházy *(maďarsky)*:

Čtená snemovňa!

Prvý raz mám príležitosť prehovorit' pred snemovňou odvtedy, čo slovenská vláda rozhodla, že maďarskú stranu registruje. Považujem za svoju povinnosť dať výraz našej radosť, ktorú nad touto skutočnosťou pociťujeme a zároveň uistiť tak vládu ako aj veľactených mojich poslancov-kolegov, že Maďari Slovenska teraz, keď ich strana bude registrovaná, i naďalej a v každom ohľade splnia svoju povinnosť voči štátu a jeho predstaviteľom. Bol by som rád, keby tak vláda, ako aj slovenský národ vôbec, našu náklonnosť ku spolupráci nepovažovali za prázdnu frázu. Chovanie Maďarov Slovenska voči samostatnému slovenskému štátu bolo vždy pozitívne a verím, že tento pozitivizmus bude možno pri potrebnom porozumení v plnej miere vybudovať. My Maďari sme preniknutí a osvojujeme si zásadu, že vtedy, keď Nemecko a Taliansko bojujú svoj gigantický boj za zaistenie lepšej budúcnosti Európy a spravodlivého a stáleho pokoja, stredné a malé štáty, žijúce v Strednej Európe, môžu mať len tú povinnosť, aby strážili a každým spôsobom zaistili vo svojich krajinách úplný pokoj a porozumenie.

Myslím, že sme počas zmizlej československej éry dokázali, že vieme robiť opozičnú politiku a dokázali sme aj to, že sa nezaľakneme a nebojíme ani prenasledovaní, s opozičným chovaním spojených. My

Maďari sme sa na Česko-Slovenskú republiku vždy dívali ako na životaneschopnú slátaninu ľudskej zlomyseľnosti a nevedomosti a veľmi dobre sme vedeli, že táto umele posliepaná a štátom prezývaná obava nemá žiadneho práva na jestvovanie. Mal som aj ja často príležitosť ozvať sa v pražskom parlamente a myslím, že aj dnes mnohí z tu sediacich slovenských poslancov-kolegov sa budú pamätať, aké búrky vznikly v súvisi s jedným-druhým mojim prjavom. Vtedy v pražskom parlamente ako poslanec Maďarov chcel som rúcať, rúcať niečo, čo sa mi zo srdca hnušilo a v čoho stope sa nikdy nič dobrého nezrodilo.

Dnes v bratislavskom parlamente v zastúpení Maďarov ujíma sa slova ten istý človek a myslím, že každý vecne smýšľajúci človek, nech patrí ku hoci ktorej národnosti, musí uznať, že tón, ktorý používam, nie je ten dávny, nie je rúcajúci, nenávidiaci, ale áno, tón, ktorým sa tu v slovenskom parlamente v mene Maďarov ozývam, je tón porozumenia. Ale tento hlas, ktorým sa tu ozývam k Slovenskú, jeho vedúcim a ku každému jeho členovi v mene Maďarov, je nielen hlas porozumenia, ale omnoho viac: otvorené priznanie sa k tomu, že je povinnosťou nás, ktorí v Dunajskej kotline žijeme a zaoberáme sa nevďačným remeslom politizovania, tak pracovať, aby sme vytvorili ovzdušie, ktoré ovzdušie zabezpečuje na jednej strane pokojné spolunažívanie susediacich štátov, na druhej strane umožní, že ak sú v niektorom štáte menšiny, aby ich členovia mohli sa vyžiť svojím národným životom v úplnej miere ako rovnoprávni štátni občania.

Odvažujem sa otvorene, bez zakrývania tvrdiť, že spravodlivá národnostná politika je omnoho väčším bezpečnostným koeficientom, ako veľa-veľa písaných zákonov, na ktorých zachovávanie treba vydržiavať drahý administratívny aparát. Spravodlivá národnostná politika je nad každú Maginotovu líniu istejšia, lebo nič tak neposilní jeden štát, ako keď sa v ňom v úplnej miere doma cítia nielen väčšinoví štátni občania, ale aj menšinoví.

Viem, že keď túto tému spomínam, dostávam sa na chúlостivú cestu, ale naproti tomu som svoju mienku nikdy nezakrýval a preto sa odvažujem celkom otvorene aj

o tejto otázke objektívne hovoriť. Tak, ako národnosť právom požaduje od štátnej moci prevádzanie spravodlivej národnostnej politiky, aj štátna moc práve tak požaduje a je jej povinnosťou požadovať od národnosti najúplnejšiu lojalitu voči hlave štátu, štátnej moci a národnej väčšine. Bolo by celkom mýlne sa domnievať, že národnostné práva možno dosiahnuť len opozičnosťou.

Ja sám, ktorý som prvé roky svojej politickej škely strávil v laviciach opozície, a poľutným svedomím zastupujem teraz záležitosti v samostatnom slovenskom štáte žijúcich Maďarov pred každým fórom a ani na okamih by mi nenapadlo naladiť opozičný tón voči tej slovenskej vláde, od ktorej slovenskej vlády chcem pre tu žijúcich Maďarov práva a výhody zabezpečiť. Vždy, od prvého okamihu som sa hlásil ku konštruktívnej práci a otvorene povedám, že hoci je ešte mnoho nevyriešených otázok, ani by mi na um neprišlo naladiť opozičný tón, ale áno, držím sa zásady, že pre trvanjších Maďarov budem môcť len a to výlučne tak dosiahnuť a zabezpečiť práva, ak ich vypracujem ruka v ruku so slovenskou vládou. A tvrdím, že odkedy jestvuje samostatný slov. štát a odkedy som zanechal v pražskom parlamente užívaný opozičný tón, ani voľtu som sa nestal horším Maďarom ako som bol predtým. (*Predsedaňa sa ujal predseda Dr. Sokol.*) Ba je hádam o stupeň ťažšou úlohou na menšinovej kniž robiť politiku podporujúcu vládu vtedy, keď národnosť, ktorú zastupujem, má ešte nevyriešené záležitosti, lebo je ľahšou a vďačnejšou úlohou všetko s vysokou kritizovať, ako ticho konať budovateľskú prácu konsolidácie. A predsa tento spôsob sme volili pre našu politickú líniu a od nej sa neodchýlime ani vtedy, ak by sme medzi časom museli zaknižovať tu tam prechodný neúspech. Svojich práv sa ani na okamžik nezriekneme a som presvedčený, že ich vytrvalou prácou dosiahneme, ale tak ich dosiahneme, že budeme mať vždy na zreteli už spomenuté naše politické vyznanie, že mier v Strednej Európe treba zaistiť.

Toto som považoval za potrebné povedať prv, ako by som vecne prehovoril k návrhu zákona o ochrane republiky,

ktorý leží pred nami. Predosielam, že z toho, čo som povedal, nasleduje, že osnovu z mojej strany odhlasujem. Nech mi je však dovolené poznamenať, že sám návrh zákona zahrňuje v sebe tak ďalekosiahle opatrenia, že sa tieto prípadne ľahko môžu zneužiť.

Návrh zákona sa nebezpečne podobá na starý československý takzvaný poriadkový zákon. Že aké justic-mordy uzrely svetlo sveta pomocou bývalého československého zákona poriadkového, stačí, keď poukážem na chýrny Tukov proces. Všetci sa živo pamätáme na Tukov proces a na to, akú opovrhnutosť hodnú a prekliatu úlohu hralo v ňom individuum, ktoré volali Belánskym. Všetci vieme, že Dr. Tuka, terajší predseda vlády bol nevinne odsúdený na 15 rokov žalára. Tento rozsudok by nikdy nebol vyniesli, keby československý poriadkový zákon nebol mal ustanovenie, ktoré jednotlivcov sprostuje od následkov účasti v určitých akciách, ak pred prezradením vecí podajú oznámenie príslušným vrchnostiam. Dr. Tuka ako obžalovaný sa darmo ohradzoval proti falošným obvineniam, darmo dal nastúpiť svojich svedkov, rozsudok odznel a nevinný človek skoro deväť rokov trpel v žalári.

Divím sa teda, že keď slovenský štát predloží Snemu návrh zákona na stíhanie a trestanie protištátnych skutočností, skoro v takom istom duchu dovoľí soštylizovať §§ 15, 16, a 32 pred nami ležiaceho návrhu. Nenámietam proti tej čiastke 16. paragrafu, ktorá hovorí o nedovolenom ozbrojovaní, lebo v tom si stanovisko osvojiť dokonale osvojujem, ale sťažujem si proti ods. 4, § 16 a ods. 1, § 32, ku ktorému by som práve podľa skúseností spomenutého procesu pridal, že keď vysvitne, že oznámenie bolo bezzákladné, tak oznamovateľ, ktorého viedly zrejme podľa pohnútky, odsúdi sa bez akéhokolvek ďalšieho výsluchu na 15 rokov žalára. Ráďte uveriť, vážená snemovňa, keby sa to tam vsunulo, oveľa menej ľudí by oznámilo svojich blízkych bezzákladne a z čiste osobného záujmu.

S radosťou vítam však § 19 návrhu, ktorého vynesenie nikdy nemohlo byť tak vhodné, ako dnes. Nechcem rekriminovať, ale bude dobre, keď si ne jeden z dnešných

verejných činiteľov tento paragraf vezme k srdcu. Myslím, že tento paragraf znemožní otravovanie studní.

S takou istou radosťou pozdravujem § 20, podľa ktorého prísne odsúdia tých, ktorí poburujú proti národu, národnosti, rase alebo jazyku, najmä vtedy, ak takýmto činom ohrožujú pomer Slovenska k inému štátu. Odvažujem sa veriť, že od týchto čín budeme menej razy alebo snáď vôbec nebudeme počuť a čítať veci, ktoré nás Maďarov právom hlboko urážaly.

Aj § 21 môžem len s radosťou pozdraviť. Kladiem predsa jednu otázku. Ods. 1, § 21 za trestný čin kvalifikuje okolnosť, ak sa poburuje proti náboženstvu niekoho. To je v poriadku. Ale potom pokračuje, že sa má potrestať aj ten, kto poburuje proti bezvyznaniu. V návrhu zákona stojí doľadne toto: „že sú bez vyznania“. V dnešnej dobe nerozumím, prečo vystupuje vládny návrh na obranu, prečo sa snaží do ochrany vziať tých, ktorí sú „bez vyznania“. Sú to obyčajne ľudia s povahou chameleona, kabát obracajúci a kto dnes, v XX. storočí nepováža sa alebo nevie nájsť fixný bod, ktorý by vyznával, nezastúži, aby bol vzatý do ochrany. *(Výkrik: Tak je!)*

K § 39 poznamenávam, že za jeho zmenenú formu budem len vtedy s uspokojením hlasovať, ak určíte viem, že v tejto otázke a v podobných otázkach budú rozhodovať vždy úplne objektívne osoby.

Napokon pri § 42 vidím, že obranu osôb, obvinených z protištátnych trestných činov, môžu prevziať len advokáti, ktorí sú zvlášť na takúto obranu kvalifikovaní. Také isté opatrenie bolo aj v bývalej Československej republike a ani jeden maďarský advokát nebol oprávnený takúto obranu prevziať. Prosím pána zpravodajcu, nech ráči v tomto ohľade doť uspokojivú odpoveď, aby zmedzi advokátov, zapísaných v advokátskej komore a k maďarskej národnosti patriacich na každom mieste, kde je na prejednávanie takýchto procesov spôsobilý súd, bol pojatý do soznamu oprávnených obhájcov jeden maďarský advokát s jedným substitútom, ak by snáď raz osoba maďarskej národnosti sa dostala na lavicu obžalovaných v súvisi s niektorým paragrafom pred nami ležiaceho ná-

vrhu zákona, aby jej obranu mohol obstaráť maďarský advokát.

Toto som chcel uviesť v nádeji, že na moje vecné poznámky dostanem uspokojujúcu odpoveď.

Predseda Dr. Sokol (cengá):

Viac rečníkov sa neprihlásilo, vyhlasujem preto rozpravu za skončenú.

Záverečné slovo má zpravodajca pán poslanec Dr. **Hudec**.

Zpravodajca Dr. Hudec:

Paragrafom 21 sú chránené aj osoby bez vyznania. Nie sú chránené preto, že sú bez vyznania, ale preto, že tvoria časť obyvateľstva. Okrem toho myslené tu bolo na cudzincov. Môžu prísť k nám cudzinci, či už v diplomatickej službe, alebo v inej funkcii, ktorí sú bez vyznania. Preto ústavnoprávny výbor tento pasus v tomto paragrafe ponechal.

Predseda Dr. Sokol (cengá):

Nasleduje hlasovanie.

Zisťujem, že Snem je schopný sa usnašať.

Osnova má štyri diely, 50 paragrafov, nadpis a úvodnú formulu.

Pozmeňovacích návrhov niet, dám preto hlasovať o celej osnove naraz podľa zprávy výborovej.

Sú proti tomu námietky?

(Námietky neboly.)

Námietky nie sú.

Kto súhlasí s osnovou, to jest s jej štyrmi dielmi, 50 paragrafmi, nadpisom a úvodnou formulou podľa zprávy výborovej, nech zdvihne ruku.

(Deje sa.)

Zisťujem, že Snem pri prvom hlasovaní prijal osnovu zákona podľa zprávy výborovej.

Predsedníctvo Snemu sa usnieslo podľa § 53, ods. 1 rokovacieho poriadku, aby sa o tejto osnove hlasovalo druhý raz tiež na tomto zasadnutí.

Ad 2. Druhé hlasovanie o osnove zákona o trestných činoch proti štátu.

Zpravodajcom je pán poslanec Dr. **Hudec**.

Sú návrhy na opravy alebo zmeny textu?

Zpravodajca Dr. Hudec: Nie sú.

Predseda Dr. Sokol:

Zmeny nie sú.

Kto pri druhom hlasovaní súhlasí s osnovou zákona tak, ako ju Snem prijal pri hlasovaní prvom nech zdvihne ruku.

(Deje sa.)

Zisťujem, že Snem prijal osnovu zákona aj pri druhom hlasovaní.

Týmto je vybavený druhý bod programu. Nasleduje 3. bod, ktorým je:

3. Zpráva národohospodárskeho a rozpočtového výboru o vládnom návrhu zákona o daňových úľavách pre investície.

Zpravodajcom za výbor národohospodársky je pán poslanec **Štefan Beňák** a za výbor rozpočtový pán poslanec **Andrej Martvoň**.

Udeľujem slovo zpravodajcovi za výbor národohospodársky pánu poslancovi **Beňákovi**.

Zpravodajca Beňák:

Slávny Snem!

Predložený zákon o daňových úľavách pre investície je akoby doplnkom zákona o podpore výstavby priemyslu, odhlasovaného pri poslednom zasadnutí Snemu.

Keď sa uznáva potreba výstavby priemyslu nového, tým väčší nám musí záležať na zrekonštruovaní, doplnení a prispôbšení sa priemyslu už existujúceho novým hospodárskym a sociálnym potrebám nášho štátu.

Štátna pokladnica prináša v prospech súkromného podnikania nesmierne obete tým, že dovoľuje daneproste odpísať z čistých ziskov až 40% na investície tým podnikom, ktoré vedú riadne obchodné knihy. Obete tieto činia podľa odhadu odberníkov — ako to bolo pri výborovom jednaní zdôrazňované — až 90 miliónov Ks. Na naše skromné finančné možnosti je to obeť nesmierna, avšak vysoko rentabilná. V smysle tohto zákona nesmie činiť 40% daneprostý odpis viac ako 50% novoinvestovaného kapitálu, čo znamená, že

musí sa investovať aspoň raz toľko, koľko bolo danepreoste odpísané. Ak sme správne odhadli daňovú úľavu 90 miliónami, tak investície týchto podnikov budú činiť približne 250—300 miliónov korún, čo na naše skromné slovenské pomery bude znamenať také blahodárne rozprúdenie hospodárskeho života, že z kolobehu kapitálu uvoľneného súkromnými investíciami bude zabezpečená existencia na rad rokov tisícim rodinám a štátna pokladnica vlastne nič nestratí.

Vznikne nová pracovná príležitosť nielen realizovaním týchto investícií, ale dokonalením, prispôbením a rozmnožením našej výroby. Následkom týchto investícií na rad rokov zabezpečený je príjem nielen pre štátnu pokladnicu ale na rady rokov zabezpečí sa existencia snáď tisícim našim rodinám. Toto vlastne je ten pravý a hlavný cieľ tejto osnovy.

Osnova táto odstráni aj veľké nedostatky na poli sociálnom. Umožňuje stavať domy pre zamestnancov podnikov, zriaďovať ihriská a také stavby, ktoré budú slúžiť pre zvýšenie duševnej úrovne a telesnej odolnosti robotníkov. Osnova nie je jednostranná, nepodporuje len priemyslovú výrobu a podniky, ktoré vedú riadne obchodné knihy, lež rozširuje sa aj na také podniky, či už priemyselné alebo poľnohospodárske, ktoré nevedú riadne obchodné knihy a síce preto, že dovoľuje im odpís z danepovinného základu na výmenu strojov a zariadení a na výdavky učinené na adaptácie jestvujúcich budov, na prevádzku podniku.

Hodno tu poznamenať, že osnova táto je v našom zákonodarstve prvou, ktorá umožňuje menšie úľavy aj pre poľnohospodárske podnikania. Poľnohospodárske kruhy toto iste s vďakou prijímajú, však ony si to zasluhujú.

Iste vplyvom politických a hospodárskych udalostí posledných rokov uvalené bolo na plecia vrstiev roľníckeho ľudu také ťažké bremeno, že sa im už nohy podlamovali a len s najväčším vypätím síl držia túto tarchu z lásky k slovenskej hrude, z lásky k svojim predkom, k svojim deťom a z lásky k budúcim svojim pokoleniam.

Peвне a verne stál slovenský sedliak po boku slávnych svojich vodcov, až prišiel

deň vzkriesenia, deň slovenského štátu ční triumfov a konečne deň veľkého uznania, že sme sa stali súčasťou osi, na ktorej dováža sa nový poriadok sveta, nový šťastnejší zajtrajšok. Keďže sme pristúpili k paktu ako ostatné juhoeurópske štáty, máme nielen práva dané nám týmto paktom ale aj zvýšnú povinnosť starať sa o roľníka a našu poľnohospodársku produkciu, lebo sme na rozhraní medzi poľnohospodárskym východom a priemyslovým západom a sme v novej Európe zadení do veľkého hospodárskeho priestoru ako štát výslovne s poľnohospodárskym charakterom, na ktorom má záujem štát, ktorý drží nad nami ochrannú ruku. Ak by sme tieto úlohy nespĺnili stopercentne, tak sme nespĺnili svoje poslanie, ktoré do nás vkladajú mocnosti osi.

Že poľnohospodárska produkcia prejavuje určitý a pre národohospodársky život slovenský veľmi citelný a ťažko nahraditeľný pokles hlavne v životných článkoch najpotrebnejších, nešťobodno v tomto skutočne nebezpečnom smutnom zjave hľadať a hľadáť pomocu so strany roľníka, ale len prostredníctvom sebazáchrany, lebo chytá sa extenzívneho hospodárenia ako jediného možného záchrancu svojej existencie, lebo investovať nemôže.

Slávny Snem! Táto osnova je zábleskom lúča slnečného aj na stav roľnícky. Snáď umožní ona pohľad na neho, ako na najzávažnejšieho investora a najpotrebnejšieho konzumenta priemyslovej výroby. Ak sa toto stane, sedliak v minulosti, hoci aj k zemi shľbený toľkou naň uvalenou farchou, s radostným úsmevom bozkáva zem s hlasným zvolaním: udržal som fa ty drahá zbožňovaná zem slovenská, nebude nás preklímať budúce pokolenie, ale bude hrdé, že malo silných a verných predkov.

S pocitom radostí z poverenia národohospodárskeho výboru navrhujem slávnemu Snemu osnovu túto schváliť. *(Potlesk.)*

Pradseda Dr. Sokol *(cengá)*:

Udeľujem slovo zpravodajcovi za výbor rozpočtový pánu poslancovi **Martvoňovi**.

Zpravodajca **Martvoň**:

Slávny Snem!

Sotva sa zjavil v Slovenskom zákonníku zákon o podpore výstavby priemyslu, už máme pred sebou návrh zákona o daňových

úľavách pre investície. Nie je potrebné zvlášť zdôrazňovať určitú spojitosť medzi týmito dvoma osnovami. Mimoriadne časy vyžadujú mimoriadne opatrenia. Táto zásada platí v prvom rade na poli hospodárskom.

Po vyvrcholení medzinárodného politického napätia aj podniky v slovenskom štáte sa prispôbily daným hospodárskym pomerom a svoju výrobu tomu primerane preorientovali. Tento vývoj trvá i naďalej a vyvrcholuje v tom smere, že naše podniky sa postupne zapojujú do veľkopriestorového hospodárstva Velkonemeckej ríše. Som toho náhladu, že čím prv prevedieme nové preskupenie nášho priemyslu a nášmu prírodnému bohatstvu primerane preorientované naše hospodárstvo, tým väčším podielom prispejeme k spoločnej veci pri tvorení novej Európy a spravodlivejšieho sociálneho poriadku. Toto preskupenie výroby bude vyžadovať značných investícií. Niektoré naše podniky, priznajme si, prežívajú dobu konjunktúry. Táto konjunktúra je pravda takého rázu, že si sotva bude vedieť zabezpečiť stabilitu pre ďalšie roky. Aby sa teraz vykazované zisky odčerpali v daniach, na vojnový čas prispôsobené podniky nemaly by dostatočných prostriedkov k preorientovaniu na mierové výroby.

Predložená osnova ide v ústrety podnikateľskému duchu tým, že povoľuje podnikom zriadenie investičnej rezervy z bilančného zisku obchodného roku 1940 alebo rokov 1939, 1940 až 1941. Výhoda podnikom s delenými obchodnými rokmi udeľuje sa preto na dva roky, lebo tieto boli nariadením s mocou zákona číslo 122/1940 Sl. z. ohľadne roka 1939 a 1940 poškodené. Investičná rezerva je obmedzená na 40% bilančného zisku a môže činiť len 50% investovaného nákladu. Rezerva má byť upotrebená na prevedenie mimoriadnych odpisov z investícií prevedených v rokoch 1941/1942. Ak nebude táto rezerva upotrebená do konca roka 1942 (obchodného roku 1942/1943), nastane dodatočné zdanenie.

Za podmienok uvedených v § 2 prináleží podnikom úľava vo forme mimoriadnych odpisov vo výške 50—70%. Praktický význam tohto ustanovenia sa ukazuje v tom, že podniky, ktoré budú mať investičnú rezervu, budú môcť mimoriadny odpis hradit z rezervy investičnej a v dru-

hom rade z bežného výnosu rokov 1940 až 1942. U podnikov, ktoré takéto rezervy mať nebudú, bude možno previesť mimoriadny odpis z výnosu bežných rokov 1940 až 1941.

Ustanovenia §§ 3 a 4, povoľujú vlastne stopercentný odpis užitočných zariadení pre zamestnancov a robotníkov, vymenených strojov a nákladov vynaložených na adaptáciu továrenských budov.

Paragraf 5. prikazuje, kedy sa majú povolené mimoriadne odpisy zdanit a to nielen podľa tejto osnovy, ale i podľa nariadenia s mocou zákona č. 122/1940 Sl. z.

V § 6. je určené dispozičné právo Ministerstva financií pre colné úľavy. Úbytok na daniach v rokoch 1941 až 1943 sa nahradí v inej forme a počínajúc rokom 1943 zväčší sa pravdepodobne daňový výnos i tým spôsobom, že už nebude možno prevádzať mimoriadne odpisy v dosavadných rozmeroch. Podnikom ovšem ostáva možnosť ďalších odpisov prípadne ďalších investícií nie však na farchu už zaniklej investičnej rezervy.

Rozpočtový výbor navrhuje, aby slávny Snem osnovu, ako odôvodnenú potrebami slovenského národného hospodárstva, schválil. *(Potlesk.)*

Predseda Dr. Sokol *(cengá):*

K slovu sa nikto neprihlásil, preto rozprava nebude.

Nasleduje hlasovanie.

Zistujem, že Snem je schopný sa usnašať.

Osnova má 7 paragrafov, nadpis a úvodnú formulu.

Pozmeňovacích návrhov niet, dám preto hlasovať o celej osnove naraz podľa zpráv výborových.

Sú proti tomu námietky?

(Námietky neboly.)

Námietky nie sú.

Kto súhlasí s osnovou, to jest s jej 7 paragrafmi, nadpisom a úvodnou formulou podľa zpráv výborových, nech zdvihne ruku.

(Deje sa.)

Zistujem, že Snem pri prvom hlasovaní prijal osnovu zákona podľa zpráv výborových.

Predsedníctvo Snemu sa usnieslo podľa § 53, ods. 1 rokovacieho poriadku, aby sa o tejto osnove hlasovalo druhý raz tiež na tomto zasadnutí.

Ad 3. Druhé hlasovanie o osnove zákona o daňových úľavách pre investície.

Zpravodajcovia sú pani poslanci **Beňák** a **Martvoň**.

Sú návrhy na opravy alebo zmeny textu?

Zpravodajca **Beňák**: Nie sú.

Zpravodajca **Martvoň**: Nie sú.

Predseda **Dr. Sokol**:

Zmeny nie sú.

Kto pri druhom hlasovaní súhlasí s

osnovou zákona tak, ako ju Snem pri hlasovaní prvom, nech zdvihne r

(Deje sa.)

Zisťujem, že Snem prijal osnovu na aj pri druhom hlasovaní.

Predseda **Dr. Sokol (cengá)**:

Týmto je program dnešného zasadnutia vyčerpaný.

Oznamujem, že podľa usnesenia sedniotva najbližšie zasadnutie Snem lá sa písomne.

Zaključujem zasadnutie.

(Konec zasadnutia o 15. hod. 38. min.)

Príloha k tesnopiseckej zpráve

z 51. zasednutí Snemu Slovenskej republiky v Bratislave 26. novembra 1940.

Reč poslanca Esterházyho (viď str. 29. tesnopiseckej zprávy).

Tisztelt Képviselőház!

Először van alkalmam felszólalni a képviselőház színe előtt azóta, hogy a szlovák kormány úgy döntött, hogy a magyar pártot regisztrálja. Kötelességemnek tartom ezen tény fölött érzett örömünknek kifejezést adni és egyúttal úgy a kormány, mint az igen tisztelt képviselőtársaimat biztosítani arról, hogy a szlovákiai magyarság, most hogy pártja regisztrálva lesz, továbbra is mindenképpen teljesíteni fogja kötelességét az állam és annak reprezentánsai iránt. Szeretném, ha mind a kormány, mind a szlovák nemzet általában, együttműködési hajlandóságunkat és készségünket nem venné üres szólamnak. A szlovákiai magyarság magatartása az önálló szlovák állammal szemben mindig pozitív volt és hiszem, hogy kellő megértéssel ezt a konstruktív pozitívizmust ki fog lehetni építeni teljes mértékben. Mi magyarok át vagyunk hatva és teljesen magunkévá tesszük azt az elvet, hogy akkor, amikor Németország és Olaszország gigantikus harcát harcolja Europa jobb jövőjének és igazságos és állandó békének biztosítására, a Középeurópában élő közép- és kisállamoknak csak egy kötelességük lehet, hogy öröködjének és mindenképpen biztosítsák országaikban a teljes békét és megértést.

Azt hiszem, hogy a letűnt csehszlovák ámban bebizonyítottuk azt, hogy tudunk ellenzéki politikát csinálni és bebizonyítottuk azt is, hogy nem riadunk vissza és nem félünk az ellenzéki magatartással járó üldöztetésektől sem. Mi magyarok a csehszlovák köztársaságot mindig, mint az emberi gonoszság és tudatlanság életképtelen tákolmányát néztük és tudtuk nagyon jól, hogy ennek a mesterségesen összeragasztott és országnak csúfolt szörnyszülőttnek semmi létjogosultsága nincs. Nekem is alkalmam volt a prágai parlamentben gyakran felszólalnom és azt hiszem, hogy ma is az itt ülő szlovák képviselőtársaim közül sokan fognak emlékezni arra, hogy egy-egy felszólalásom kapcsán milyen viharok támadtak. Akkor a prágai parlamentben, mint a magyarság képviselője rombolni

akartam, rombolni valamit, amit szívből utáltam és aminek nyomán soha semmi jó nem született.

Ma a pozsonyi parlamentben a magyarság képviselőjében ugyanaz az ember szólal fel és azt hiszem, hogy minden tárgyilagosan gondolkodó ember, bármely nemzetiséghez tartozzon is, be kell hogy lássa azt, hogy a hang, amelyet használok, nem a régi, nem a romboló, nem a gyűlölködő, hanem igenis ez a hang, amelyet itt a szlovák parlamentben a magyarság nevében hallatok, megértő. De ez a hang, amelyet itt Szlovákia, és annak vezetői és annak minden egyes tagja felé hallatok a magyarság nevében, nemcsak megértő, hanem ennél sokkal több. Nyílt színvallás mellett, hogy nekünk, akik a Duna-medencében élünk és akik a politizálás háladatlan mesteriségét folytatjuk, kötelességünk azon munkálkodni, hogy olyan légkört teremtsünk, mely légkör biztosítja egyrészt a szomszédos államoknak nyugodt egymásmellett való élését, másrészt lehetővé teszi, hogy ha valamely országban vannak nemzetiségek, úgy azok tagjai teljes mértékben egyenrangú állampolgároként élhessék ki nemzeti életüket.

Egész nyíltan és leplezetlenül merem állítani azt, hogy az igazságos nemzetiségi politika sokkal nagyobb biztonsági koefficiens, mint sok-sok írott törvény, melynek betartására drága közigazgatási apparátust kell fenntartani. Az igazságos nemzetiségi politika biztosabb minden Maginot-vonalnál, mert semmi sem erősíti meg egy államot jobban, midőn abban nemcsak a többségi, de a kisebbségi állampolgárok is teljes mértékben otthon érzik magukat.

Tudom, hogy amikor ezt a témát emlegetem, kényes útra térek, de viszont soha sem rejtettem véka alá véleményemet és ezért egész nyíltan merek erről a kérdésről is objektíven beszélni. Épp úgy, mint ahogy joggal követeli a nemzetiség az államhatároltól az igazságos nemzetiségi politikának gyakorlását, épp úgy joggal követeli és kötelessége követelni az államhatalomnak a nemzetiségektől a legteljesebb lojalitást az

az államot, az államhatalom és a nemzeti többség felé. Teljesen téves volna azt hinni, mintha nemzetiségi jogokat csak ellenzékiességgel lehetne elérni.

Magam is, aki politikai iskolám első éveit az ellenzék padsoraiban töltöttem, nyugodt lelkiismerettel képviselem most az önálló szlovák államban élő magyarság ügyeit minden fórum előtt és egy másodpercig sem jutna eszembe ellenzéki hangokat megütni afelé a szlovák kormány felé, mely szlovák kormánytól én az itt élő magyarság részére jogokat és előnyöket akarok biztosítani. Mindig az első perctől kezdve konstruktív munkára jelentkeztem és nyíltan megmondom azt, hogy bár sok elintézetlen kérdés van még, eszembe se jutna ellenzéki hangot megütni, hanem igenis vallom a tételt, hogy az itteni magyarság részére csak és kizárólag úgy fogok tudni jogokat elérni és biztosítani, ha azt karöltve fogom a szlovák kormánnyal kidolgozni és állítom, hogy amióta az önálló szlovák állam fenn áll és amióta a prágai parlamentben használt ellenzéki hangot elhagytam, egy jótányival sem lettem rosszabb magyar, mint voltam azelőtt. (*Predsedania sa ujal predseda Dr. Sokol.*) Sőt talán egy-fokkal nehezebb feladat kisebbségi sorban kormánytámogató politikát folytatni akkor, amikor az általam képviselt nemzetiségnek még elintézetlen ügyei vannak, mert könnyebb és hálásabb feladat mindent kritizálni nagyhangon, mint csendesen a konszolidálás építőmunkáját folytatni. És mégis mi ezt a módját választottuk politikai irányvonalunknak és ettől nem fogunk eltérni még akkor sem, ha időközben egy-egy átmeneti sikertelenséget kell elkönyvelnünk. Jogainkról egy pillanattig sem mondunk le és meg vagyok győződve, hogy kitartó munkával el is fogjuk érni, de úgy fogjuk elérni, hogy mindig szem előtt fogjuk tartani a már előbb említett politikai hitvallásunkat, hogy Közép-európában a békét biztosítani kell.

Ezeket tartottam szükségesnek elmondani, mielőtt az előttünk fekvő és a közfarsaság védelméről szóló törvényjavaslat hoz érdemben hozzászólnék. Előrebocsátom, hogy az előbb mondottakból következik az, hogy a javaslatot a magam részéről megszavazom. Legyen szabad ellenben megjegyeznem azt, hogy a törvényjavaslat maga oly messzemenő intézkedéseket fog-

lal magában, hogy azzal könnyen történhetnek esetleg visszaélések.

A törvényjavaslat veszedelmesen hasonlít a régi csehszlovák úgynevezett rendtörvényhez. Hogy a volt csehszlovák rendtörvényvel milyen justic-mordok láttak napvilágot, elég, ha utalok a híres Tuka-perre. Mindnyájan élénken emlékszünk a Tuka-perre és emlékszünk arra is, hogy milyen megvetendő és kárhozatos szerepet játszott abban egy bizonyos egyén, akit Belánskynak hívtak. Tudjuk mindnyájan, hogy Tuka dr., jelenlegi a magyar bíróság, ártatlanul ítéltetett el 15 évi fegyházra. Soha ez az ítélet nem hangzott volna el, ha nem lett volna a csehszlovák rendtörvénynek olyan intézkedése, mely mentesít bizonyos akciókba valami részvételnek következményeitől egyéneket, akik az ügy kipattanása előtt feljelentést tesznek az illetékes hatóságnál. Tuka dr. mint vádlott hiába tiltakozott a hamis vádak ellen, hiába vonultatta föl saját tanuit, az ítélet elhangzott és egy ártatlan ember közel kilenc évig sinylődött a fegyházban.

Csodálom tehát, hogy amikor a szlovák állam az államellenes tények büntetésére és büntetésére törvényjavaslatot helyez a ház asztalára, majdnem ugyanolyan szellemben engedi megszerkeszteni az előttünk fekvő javaslat 15-ik, 16-ik és 32-ik paragrafusát. A 16-ik paragrafusnak az azt a részét kifogásolom, amely a tiltott fegyverkezésről szól, mert ebben tökéletesen osztom a javaslat álláspontját, hanem nehezményezem a 16-ik paragrafus negyedik és a 32-ik paragrafus első bekezdését, amelyekhez épp az előbb említett per tanulságaira alapítva annyit tennék hozzá, hogy amennyiben kiderül, hogy a feljelentés alaptalan volt, akkor a feljelentő akit nyilván aljas szándékok vezettek, minden további meghallgatás nélkül feltétlenül 15 évi fegyházat kap. Tessék elhinni, tisztelt képviselőház, ha ezt beszúrnák, akkor sokkal kevesebben jelentenek fel embertársaikat alaptalanul és csak tisztán egyéni célekből.

Örömmel üdvözlöm ellenben a javaslat 19-ik szakaszát, melynek meghozatala soha jobbkor nem jöhetett, mint ma. Nem akarok rekriminálni, de jó lesz, ha egyénenként ezen paragrafust a mai közéleti tényezők közül megszívlelik. Azt hiszem, hogy ez a paragrafus a kúlmérgezésnek elejét fogja venni.

Ugyanilyen örömmel üdvözlöm a 20-ik paragrafust, mely szerint súlyosan fogják elítélni azokat, akik egy nemzet vagy egy nemzetiség ellen, a faj vagy a nyelv ellen izgatnak, különösen akkor, ha az ilyen cselekedettel veszélyeztetik Szlovákiának más államhoz való viszonyát. Merem hinni, hogy ezután kevesebbszer vagy talán egyáltalán nem fogunk olyanokat hallani és olvasni, amelyek bennünket magyarokat joggal mélyen sértettek.

A 21-ik paragrafust is csak örömmel üdvözölhetem. Egy kérdést mégis felteszek. A 21-ik paragrafus első bekezdése büntetendő cselekménynek minősíti azt a körülményt, ha valakinek vallása ellen izgatnak. Ez rendjén van. De azután folytatólag azt mondja, hogy büntetendő ugyanacsak az, aki a felekezetenélküliség ellen izgat. A törvényjavaslatban - szószerint szlovákul így van: že sú bez vyznania. A mai korban nem értem, miért kell védelmére a törvényjavaslat és miért igyekeznek védelmébe venni azokat, akik „bez vyznania” vannak. Ezek rendesen kameleon természetű köpenvegforgató emberek és aki a XX. században nem mer vagy nem tud egy bizonyos fix pontot találni, amit vyznávaljon, az nem érdemli meg, hogy védelemben részesítsék. *(Vykrik: Tak je!)*

A 39-ik paragrafushoz az a megjegyzé-

sem, hogy csak abban az esetben fogok megnyugvással ennek változatlan formája mellett szavazni, ha biztosan tudom, hogy mindig teljesen objektív egyének fognak ebben és ehhez hasonló kérdésekben dönteni.

Végezetül pedig a 42-ik paragrafusnál azt látom, hogy államellenes bűncselekményekkel vádlott egyének védelmét csak olyan ügyvédek láthatják el, akik külön az ilyen védelemre minősítettek. A régi csehszlovák köztársaságban ugyanilyen intézkedés volt és egyetlen egy magyar ügyvéd sem volt jogosult az ilyen védelmet ellátni. Kérem az előadó urat, legyen szives e tekintetben megnyugtató választ adni, hogy az ügyvédi kamarában bejegyzett és a magyar nemzetiséghez tartozó ügyvédek közül minden olyan helyen, ahol az ilyen perek tárgyalására alkalmas törvényszék van, egy magyar ügyvéd egy helyettesé válasszék föl a védeni jogosultak névsorába, hogyha netán egyszer magyar nemzetiségű egyén kerülne a most előttünk fekvő törvényjavaslat valamelyik paragrafusával kapcsolatban mint vádlott a vádlottak padjára, úgy védelmét módja legyen ellátni magyar ügyvédnek.

Ezeket akartam elmondani abban a reményben, hogy tárgyilagos megjegyzéseimre megnyugtató választ fogok kapni.

